

Fakta mezi Československem a Třetí říší

II.

Sovětská letiště v Československu.

Přes tyto jasné výklady a závazná prohlášení německá vláda trvala na svém názoru. Měla pro to své zvláštní důvody, které se odhalily 7. března 1936: tehdy vzala si smlouvu francouzsko-sovětskou za záminku, aby vypověděla rýnský pakt a obsadila demilitarizované Porýní. Od té doby stupňovala pak propagandu, již dříve zahájenou, proti francouzskému a československému paktu se Sovětským svazem a proti bolševismu vůbec. Hned v březnu r. 1936 objevila se v německém, maďarském a polském tisku tvrzení o sovětských letištích v Československu. Již 17. března 1936 byla Československá tisková kancelář nucena prohlásit:

„V tisku některých zemí se objevily před časem zprávy, že na Slovensku buduje sovětská vláda letiště a hangáry za souhlasu československé vlády, jako svoji leteckou basi pro případ války. Zprávy byly příliš absurdní, aby bylo potřeba je vyvracet. Protože však je přijala v poslední době i část světového tisku, jsme zmocněni prohlásit, že tyto zprávy jsou úplně vymyšleny.“

Absurdnost tvrzení nepřekážela, aby se stále znovu neopakovala. Naopak, lživá kampaň o bolševisaci Československa, o velikém počtu sovětských důstojníků v naší zemi, o stavbě sovětských letiště, o Československu jakožto o výpadném nástupišti bolševismu v Evropě, v létě a na podzim r. 1936 prudce se stupňovala. 22. srpna 1936 ČTK vyvracela zprávu úřední německé zpravodajské kanceláře, že prý

„československé obyvatelstvo je značně vzrušeno prováděním rozsáhlých silničních a železničních staveb, podnikaných ze strategických důvodů. Při tom se znovu opakuje tvrzení, tolikrát již vyvrácené, o účasti sovětských důstojníků na těchto pracích.“

Průkazná československá dementi nijak nepůsobila. Na norimberském sjezdu sám ministr dr. Goebbel dodal tvrzením o bolševisaci Československa autoritativní opory, vykládaje ve své řeči:

„Jistý sovětský letec pravil zástupci francouzského časopisu „Gringoire“ dne 15. prosince 1935 (připomeňme, že „Gringoire“ je štvavý reakční list, který nejednou uveřejnil, co bylo vítáno německé propagandě): „Zřízení leteckých operných bodů před Prahou a za Prahou bylo by pro nás ideálem, nebo s takových míst bychom mohli snížit dobu letu o polovinu a spotřebovali bychom jen polovinu pohonných látek, čímž by se umožnilo vzít s sebou o 3000 tun třaskavin více. Zatím byla tato rudá letiště zřízena ve velikém počtu na československém území. V poslední době byl rozmnožen jejich počet na 36... Z těchto 36 letišť mají startovati rudá sovětská bombardovací letadla k útokům na Evropu. Jak aktuální je tato hrozba, je zřejmo ze skutečnosti, že strategicky nejdůležitější místa střední Evropy mohou být dosažena a zničena bombardovacími letadly rudé bojovné eskadry sotva za jednu hodinu.“

11. září ČTK odmítla rázně tyto výmysly, dodavši, že „veškeré zprávy o jakékoli tajné spolupráci ČSR se Sovětským svazem, namířené proti kterémukoli

státu, a veškeré zprávy, jako by sovětská armáda měla letiště, operné body, aeroplány atd. na československém území, jsou holou smyšlenkou“. 23. září náš berlínský chargé d'affaires odevzdal německému zahraničnímu úřadu protestní notu proti norimberským projevům Goebbelsovým a Rosenbergovým. Nota zároveň vysvětlovala obranný ráz československo-sovětského paktu a zdůrazňovala samostatnost a nezávislost rozhodování československé vlády ve všech věcech zahraniční politiky.

Československá obrana.

Rozsáhlá, bezohledná, nevybíravá propaganda přiměla i přední československé státníky, aby promluvíli. Prezident Beneš prohlásil 19. srpna 1936 v Liberici:

„Opakuji všem těm u nás i v cizině, kdož, agitující proti naší spolupráci pro udržení míru v Evropě se sovětským Ruskem, vyvolávají zdání o velikém nebezpečí komunistickém u nás: Československo je pevný, nerozborný maják demokracie a klidného, pokrokového vývoje k stále většmu stupni sociální, hospodářské a národnostní spravedlnosti ve střední Evropě; je to země, jež v dnešních převratových dobách neústupně bude zachovávat mezi krajní levicí a krajní pravicí střední vývojovou linii, neboť je a zůstane, jak to nedávno řekl pan ministerský předseda, zemí středu v politice vnitřní stejně jako je zemí středu mezi západem a východem Evropy v politice zahraniční.“

Ministerský předseda Hodža řekl 30. září 1936 zahraničnímu dopisovateli:

„Není nic směšnějšího, než mluví-li někdo v zahraničí o Československu jako o zemi zbolševisované. Je skutečnost, že Československo ze všech evropských zemí má ve své demokracii nejsilnější záruky své imunity proti jakémukoli extrémismu. Československo si vybudovalo demokracii, která překonala všechny vnitřní a mezinárodní krise a která se cítí dnes neméně silnou a vlastně ještě silnější než kterákoliv demokracie Evropy západní.“

V podobném smyslu mluvil také zahraniční ministr dr. Krofta.

Zastrašování.

Co bylo vlastním cílem této propagandy? Nelze ovšem postřehnout všechny záměry, které měli její inspirátoři. O tom však nemůže býti nejmenší pochybnosti: jednak se měla postrašit západní Evropa, zejména Anglie, jednak mělo být terorizováno Československo. Ličením bolševisace Československa (a zároveň i Francie) mělo se působit na anglické konservativce. Frontální útok na pakty se Sovětským svazem měl rozrušit jednak spolupráci britsko-francouzskou, jednak spojování bezpečnosti západní s bezpečností na východě. Anglie měla se varovat středo- a východopruských komplikací. To byl jeden z hlavních cílů vášnivých výzev k světovému boji proti bolševismu. Šlo zároveň o to, aby se ponechaly Německu volné ruce ve východní a střední Evropě. Hlučně se bouřilo proti bolševismu, a přitom se odkládala odpověď na britské výzvy k jednání o nové Locarno. Če-

kalo se, zda se nepodaří rozrazit spojení Západu s Východem. Československo jevílo se vhodným objektem této kampaně. Jeho ústřední postavení v Evropě ukazovalo s dostatečnou zřetelností význam francouzsko-československo-sovětské součinnosti. Vynaložilo se proto všechno propagační a politické úsilí, aby právě tato součinnost byla rozbita. Státy měly se izolovat, jejich spojení měla se přetrhnout, každý měl stát sám a osamoceně vůči mohutné Třetí říši.

Zároveň mělo se působit drtivě ohromujícím dojmem na Československo. — Palba soustředěné kampaně chtěla je zastrašit. Naznačovalo se, že západ nám nepomůže, a byli jsme stavěni před nebezpečí dilemma: buď se vzdáte paktu se sovětským Ruskem a dohodnete se s námi — což by znamenalo: podřídíte se nám — nebo riskujete boj — v osamocení, poněvadž vám nikdo nepříjde na pomoc! Troušily se nekontrolovatelné pověsti, že kampaň, proti nám vedená, připravuje propagačně a psychologicky terén k útoku na náš stát. Otázka, k čemu jinému podobně rozsáhlá kampaň může směřovat, byla sugestivní. Od léta 1936 šířily se zprávy, někdy dost konkrétní, že Německo v nejbližší době napadne Československo. V listopadu minulého roku se tvrdilo, že sekonala důvěrná porada vedoucích německých činitelů politických a vojenských, na niž se uvažovalo o podrobně vypracovaném plánu o útoku na Československo. Bylo dost důvodů nevěřit těmto zprávám — prezident Beneš v liberecké řeči otevřeně prohlásil, že jim nevěří. Spíše bylo více příčin domnívati se, že jsou obratně šířeny od nacionálně socialistických propagandistů, aby se západní Evropa polekala a ponechala Československo a evropský východ německému osudu. V nervosně napjaté době nebylo ovšem možno vylučovat s určitostí pravděpodobnost ani podniků nejhazardnějších. V každém případě nutno uznat, že kampaň byla vedena s účinnou působivostí. Bylo dost lidí na západě, ale i u nás, kteří jí podléhali. V Anglii promluvil na příklad Garvin, doporučující otevřeně, aby si západ vykoupil mír tím, že ponechá Německu volnost, aby naložilo jak bude chtít s „umělým útvarem“, jakým je Československo, a aby postupovalo podle svého uvážení a přání proti Rusku. U nás se ozvaly hlasy, volající po „revisi“ zahraniční politiky. Vyjadřovaly se opatrně, nemohlo však být pochybnosti, že jim na paktu se sovětským Ruskem záleželo čím dále tím méně. Skrytě si tito politikové říkali, že tento pakt je spíše překážkou než posilou. A jsouce zároveň silně konservativní nebo přímo reakční, těžko tajili své sympatie s režimy „pořádku“ a namáhavě odolávali výzvám, přidružit se k frontě „antibolševické“. Tvářili se důmyslně, aby zakryli svou ustrašenost. Byly to chvíle dost kritické. Ale právě v takových chvílích se nejlépe poznává povaha a schopnosti lidí. Naši „revisionisté“ dokonale selhali, politicky i lidsky: ukázali, že nejsou s to, aby správně rozpoznávali politickou problematiku a aby se orientovali, jak třeba; ukázali zároveň, že jsou ustrašení, že jejich nervy nesnesou vážnější zkoušky.

Anglie odmítá německou kampaň.

Je zásluhou naší zahraniční politiky, že vydržela zahraniční i domácí nápor a pevně setrvala na osvědče-

ných svých zásadách. Proti nacionálně socialistické propagandě postavila se na energickou obranu. Přítom jí pomohlo, že tato propaganda úžasné přeháněla. Podařilo se jí zalarmovat západní Evropu, ale výsledek byl zcela jiný, než očekávala. Do Československa počali v počtu stále větším dojížděti cizinci, zejména Angličané. Měli všechnu volnost, aby se přesvědčili o absurdnosti kampaně o bolševisaci Československa. Přesvědčili se zároveň o vnitřní spořádanosti našeho státu, a jestliže byli čím překvapeni, byla to vyspělost naší branné moci a imponující rozvaha i ochota k obětem. V lednu 1937 ministerstvo národní obrany oznámilo, že pozvalo německého vojenského attaché, aby si kdekoli podle svého přání prohlédl naše letiště a aby se sám přesvědčil, je-li co pravdy na tvrzeních o „ruských“ letišťích a o velikém počtu sovětských důstojníků u nás. Německý vojenský attaché pozvání nepřijal. To přirozeně musilo všude působit nepříznivým dojmem. Nebylo pak ani potřebí, aby k podobné prohlídce byl vyzván také attaché britský. Ostatně britská vláda dala zřetelně na srozuměnou, že nevěří německým tvrzením a že tuto kampaň odsuzuje. 8. ledna t. r. britské úřední radio oznámilo, že německé zprávy o domnělých poměrech v Československu

„vzbudily překvapení a nelibost na směrdatných britských místech. ... Ráz těchto pověstí, šířených říšskoněmeckým tiskem, se naprosto liší od názoru, jaký má na situaci v Československu Velká Británie a všeobecně celá Evropa. Že takovéto pověsti mohou býti veřejně šířeny ve státě, který sousedí s Československem a žije s ním v korektním poměru, působilo velmi nepříznivým dojmem na britského ducha.“

14. ledna Reuter hlásil:

„Pověsti rozšiřované v říšskoněmeckém tisku o domnělé sovětské československého vojenského letectví nedocházejí prázdné víry v britských oficiálních kruzích. Podle britských informací jsou to pověsti naprosto bezpodstatné a britské oficiální kruhy jsou přesvědčeny, že je to kampaň úmyslně rozdmychaná proti Československu.“

21. ledna státní podtajemník v zahraničním ministerstvu Cranborne odpověděl na dotaz v dolní sněmovně:

„Vláda Velké Británie nemohla nepovšimnouti si určitého počtu článků, které se objevily v poslední době v říšskoněmeckých časopisech a obsahovaly útoky proti Československu. Zachování dobrých sousedských styků mezi oběma těmi zeměmi jest přirozené přáním vlády Velké Británie, a jsem šťasten, že mi byla poskytnuta příležitost, abych to zde prohlásil docela jasně.“

Všechny vážné anglické listy postavily se proti nacionálně socialistické kampani a energicky proti ní hájily československou demokracii. 9. ledna diplomatický redaktor „Morning Post“ napsal: „Velké Británii není lhostejno, je-li klid v ostatních částech Evropy rušen, pravil min. Eden v Bradfordu. Doufáme, že Německo vzalo na vědomí tato varovná slova, a že se bude střežit, aby zůstávali nadále útočištěm všech pletich proti Československu.“

Účinek se dostavil. V posledních dvou měsících kampani o bolševisovaném Československu se zmírnila. Bajka o rudých letištích upadá v zapomenutí.

V únoru i ministr Goebbels oslabil původní své výrok, zachraňuje je výkladem, že by československá letiště sloužila aspoň za základny pro sovětská letadla. To je sice možno, ale jen v tom případě, kdyby byla napadena Francie nebo Československo nebo sovětské Rusko. Není-li v Evropě útočníka, který by chtěl přepadnout některou z těchto tří zemí, Německo se nemusí obávat, že s československých letišť vzlétnou bombardovací vojenská letadla.

Dodejme v této souvislosti, že pokud protibolševická kampaň chtěla způsobit rozražení západní a východní Evropy, svého cíle nedosáhla. 14. prosince 1936 prohlásil britský zahraniční ministr Eden v Bradfordu:

„Kdybych tvrdil, že zájem Velké Británie o mír jest zeměpisně ohraničen, vzbudil bych falešný dojem... Nemůžeme se zříkatí zájmu o tu či onu část světa v plané naději, že tamní události se nás nedotknou. Nemůžeme uvést do omylu třetího neb sebe samy některou z těch pohodlných teorií, podle níž můžeme žít v plném bezpečí jako v uzavřeném skleníku v Evropě západní. Proto jsem tolikrát zdůrazňoval fakt, že naše politika musí se snažiti o řešení obecné, které jediné může nám dáti mír.“

Hra se sudetskými Němci.

Rozehrála-li se propaganda proti „zbošlevisovanému“ Československu do bezohledného fortissima, ukládala si — aspoň dosud — jistou zdrželivost, pokud se zabývala otázkou německé menšiny v Československu. Zdrželivost možno si vysvětliti dvěma důvody. Jednak německá zahraniční politika patrně si nepřála, vyvolat pro otázku československých Němců přímý konflikt s naším státem. Jednak za říšskoněmeckou propagandu pracovali horlivě henleinovci; tím si oficiální německá politika ulehčila a zmírnila vlastní odpovědnost. Říšský kancléř Hitler projevil výslovně vlastně jen jednou otevřený zájem o sudetské Němce. Učinil tak ve své parlamentní řeči ze 17. května 1933, kritizuje t. zv. brněnský Volkssport-proces. Jeho projev jako nepřipustné vměšování do našich vnitřních věcí odmítl okamžitě (18. května) ministr spravedlnosti dr. Meissner v ústavně-právním výboru sněmovny, a náš berlínský vyslanec hned důrazně intervenoval. Tyto demarche nezůstaly bez účinku. Od té doby tato otázka v oficiálních projevech odpovědných německých politiků se neobjevila. Říšský kancléř zmínil se sice ve své řeči z 30. ledna t. r. o potřebě uspokojit národnostní menšiny v cizích státech, ale promluvil o tom dost povšechnou větou, a o československých Němcích se výslovně nezmínil.

„Prospěje,“ řekl, „celkovému evropskému míru, bude-li při zacházení s národnostmi, které jsou nuceny žít jako menšiny mezi cizími národy, vzájemný ohled na oprávněné cítění národní hrdosti a sebevědomí národů. To by vedlo k pronikavému uklidnění mezi státy, které jsou nuceny osudem existovat vedle sebe a jejichž státní hranice se nekryjí s hranicemi národními.“

Tuto formulaci lze jistě přijmout — aspoň pro náš stát, který bere ohled na oprávněné cítění národní hrdosti a sebevědomí národů, je přijatelná.

Zdrželivostí oficiálních míst neřídili se ovšem ostatní němečtí činitelé, zejména ti, kteří působí v propagandě, tisku a rozhlasu. Když na podzim roku 1933 byla u nás rozpuštěna strana německých národních sociálů, německý tisk hlučně protestoval. Tehdy s jistou nespěšností po prvé se objevovalo, co potom bylo tvrzeno se sugestivní sebejistotou: sudetské Německo bylo

prostě ztotožňováno s těmi, kteří se zamlouvali nacionálním socialistům, tedy nejdříve se zdejšími národními sociály a nacionály, potom s henleinovci. Když naše úřady zakročovaly proti národním sociálům, říšskoněmecký tisk se jich ujímal. A ti, kteří z nich utekli do Německa, byli tam ochotně vítáni jako spojenci. Z politiků byli to zejména Krebs, Jung a Schubert. Většinou byli tito lidé umístěni v propagačních úřadech. Byl také založen zvláštní spolek, Sudetendeutscher Heimatbund, a někteří přehorliví iredentisté pomýšleli vytvořit podle vzoru rakouské legie také zvláštní legii sudetoněmeckou. Zdá se však, že nebylo dosti nadšenců, kteří by se do ní hlásili. Sudetoněmečtí emigranti vyvíjeli — to nutno jim přiznat — neobyčejně intenzivní činnost. Snažili se ze všech sil popudit Německo proti našemu státu. Dosáhli jistých úspěchů. V říšskoněmeckém tisku množily se články a zprávy, vyličující bídu sudetských Němců a nelibostnou persekucí, kterou musí snášet od Čechů. Z veliké části tyto útoky byly nejen inspirovány, nýbrž přímo psány sudetoněmeckými emigranty. Bývalý československý poslanec Krebs stal se tiskovým referentem v říšském a pruském ministerstvu vnitra; koncem listopadu 1935 byl dokonce jmenován vládním radou, 30. ledna 1937 vrchním vládním radou. Jeho družina byla v březnu roku 1936 odměněna způsobem mimořádným. Krebs, Jung a Schubert byli podobně jako někteří emigranti rakouští kandidováni do voleb do říšského sněmu, vypsaných po obsazení Porýní, a 29. března 1936 skutečně se stali říšskoněmeckými poslanci.

V přímém vztahu mezi Německem a Československem byl tento demonstrativní akt nejvážnější. Představoval provokaci, a příliš zřetelně ukazoval, že onen bod programu nacionálních socialistů, jenž se týká sjednocení všech Němců, není míněn jen jako agitační heslo. Vyslanec Mastný ovšem důrazně protestoval. Německá vláda odpověděla koncem dubna 1936; vyslovila politování, že německé úřady při udělení státní příslušnosti třem jmenovaným bývalým československým poslancům opominuly zjistit, zda byli předtím propuštěni ze svazku československého státu, ale dodala, že nesoudí, že by v tomto opominutí musil býti spatřován nevládný čin. Tak byl tento případ vyřízen diplomaticky — jinak zůstal nevyřízen. Představitelé sudetoněmecké iredenty jsou dále členy říšského parlamentu a mají v Německu úřední místa. Zdá se ovšem, že jejich horlivost není vždy německé politice nejpříjemnější. V únoru roku 1937 byla v Berlíně uspořádána jistě z jejich iniciativy sudetoněmecká výstava. Obsahovala tak urážlivě pobuřující ukázky, že na upozornění našeho vyslanectví byla náhle (v březnu t. r.) uzavřena; zdá se, že se tak stalo na přímý popud říšského kancléře.

Říšskoněmecká emigrace v Československu.

V této souvislosti chceme se zmínit o říšskoněmecké emigraci, žijící u nás. Bylo přirozeno, že jsme poskytli asyl německým uprchlíkům, kteří většinou zachraňovali holý život před persekucí nového režimu: Poskytnout asyl politickým uprchlíkům je samozřejmou povinností každé slušné demokratické země, i když jí z toho vznikají jisté nepřijemnosti. Náš národ, který poznal strasti vlastní emigrace, poskvřnil by svou čest, kdyby se byl zachoval jinak. Přijali jsme emigranty ruské, bulharské, polské, maďarské, rakouské, jugoslávské, ne-

mohli jsme odmítnout emigranty německé. Hlásí-li se z nich většina k politické levici, patřili jiní, zejména ruští emigranti, kteří se k nám uchýlili, i ke krajní pravici. A nutno přiznat, že se mnozí jiní emigranti nechovali ani zdaleka s takovým respektem k naší republice, jaký projevují emigranti němečtí. Je pravda, že nešetřili ostrou kritikou nacionálně socialistický režim. Ale přinášeli také mnoho materiálu věcně informativního o Třetí říši. Tito odpůrci fašistického režimu a válečnický naladěného pangermanismu nemohou býti odmítáni opravdovými demokraty. Mnohem spíše zaslouží si podpory — ostatně je znakem právě demokratické politiky, aby byla prozíravá a pro dnešek nezapomínala na zítřek. Ve své kampani proti nacionálnímu socialismu dopouštěli se emigranti někdy výstřelků, kterými se zbytečně zatěžoval poměr německo-československý. Proti tomu se však vždy s naší strany zakročovalo, a to s rozhodnou přísností. Některým emigrantským listům bylo v prosinci 1936 odňato právo kolportáže (karlovarskému sociálnědemokratickému „Vorwärts“ a Strasserově „Deutsche Revolution“). Pro takový náš postup vůči říšskoněmecké emigraci, který ostatně byl nejednou zbytečně ostrý, někdy dokonce i nespravedlivý, není vůbec obdoby v poměru říšskoněmeckých činitelů vůči sudetoněmecké iredentistické emigraci, jejíž vůdci zastávají v říši i úřední funkce. K tomu třeba ještě dodat, že kromě ojedinělých výjimek zdejší říšskoněmečtí emigranti chovají se korektně a dbají zřetelů, které jim ukládá asyl v naší zemi. Tyto skutečnosti nutno mít na mysli, když se posuzuje problém emigrace. Je pochopitelné, že Německo cítí se drážděno činností své emigrace v cizině, tedy i v Československu. Ale jednak je tento problém mezinárodní (jednalo se o něm hned v září roku 1933 na valném shromáždění Společnosti národů, na němž se nový německý režim kritisoval velmi nepříznivě, a byla pak zřízena zvláštní mezinárodní ústředna pro německé uprchlíky); netýká se tedy výlučně jen poměru německo-československého. Jednak, pokud jde speciálně o přímý vztah německo-československý, nutno pamatovat, že není jen říšskoněmecká emigrace v Československu, nýbrž i emigrace československých Němců v Německu. Je prostě nemyslitelné, a bylo by nesrovnatelné s důstojností i konkrétními zájmy našeho státu, aby se měla potlačit jen činnost říšskoněmecké emigrace, žijící u nás, a aby dále byla v Německu podporována sudetoněmecká iredenta a ostatní propagační kampaň protičeskoslovenská. Ostatně zaslouží pozornosti, že se s naší strany několikrát projevila ochota jednat s Německem o problému emigrace; na tyto podněty se však s německé strany dosud nijak určitě neodpovídalo.

Úloha Konrada Henleina.

Německý zájem o československé Němce projevil se ovšem také rostoucími sympatiemi k sudetoněmecké straně Konrada Henleina. Bylo by opravdu velmi užitečné, kdyby se podrobně vypsala historie vztahů mezi touto stranou na jedné a nacionálními socialisty a Třetí říší na druhé straně. Byla by to ovšem historie kusá, neboť je v ní mnoho temných stránek, které teprve

později doba objasní. Pro naši úvahu stačí, zdůrazníme-li, že se v Německu Henleinova Heimatsfronta pokládala od svého vzniku za náhradní organizaci za rozpuštěnou stranu národně sociální a že se v ní hledal i našel vhodný a dobrovolně poddajný nástroj pro cíle Třetí říše. Volební vítězství sudetoněmecké strany v květnu roku 1935 bylo v Německu uvítáno s jásotem. Říšskoněmecká tisková a rozhlasová propaganda ochotně a pohotově rozšiřovala projevy Henleina a ostatních vedoucích činitelů jeho strany. Henlein byl v Německu vždy srdečně vítán. 7. listopadu 1936 právnická fakulta vratslavské university udělila mu čestný doktorát, nazývající jej „vůdcem německého lidu z německými hranicemi.“ Henleinovci opravdu si zasloužili důvěry a přízně, která jim byla projevována v Třetí říši. Ve všech hlavních otázkách říšskoněmecké zahraniční politiky řídili se s příkladnou učeností podle jejích zájmů. Podporovali ze všech sil pomlouvačnou kampaň o bolševisaci Československa a nenašli jediného slova, kterým by se proti ní postavili na obranu státu, vůči němuž pronášívají podle taktické potřeby loyální deklarace. Snažili se rozpoutat podobnou, široce založenou kampaň proti Československu, alarmující světovou veřejnost pro útisk německé menšiny. Tu vzali na sebe díla, za které říše rozpakovala se převzít otevřeně odpovědnost. Henlein a Rutha podnikli cesty do Anglie a vykládali, jaké nebezpečí vzniká pro evropský mír z toho, že Češi pronásledují Němce a tvrdšíjné odmítají dohodnout se s jejich stranou, činící si nárok být představitelkou celého sudetoněmeckého národa. Tyto akce byly se sympatickou účastí sledovány v Německu; nacionálně socialistická propaganda účinně je podporovala.

Cíle této kampaně podobaly se těm, o něž se usilovalo v pomluvách Československa, že se bolševisuje a že je výpadní branou bolševismu ve střední Evropě. Kombinovaným tlakem domácím a zahraničním měli jsme být donuceni přijmout sudetoněmeckou stranu do vlády. Trojský kuň měl se dostat do našich hradeb. Kdyby se sudetoněmecká strana stala stranou vládní, mohla by účinně působit také na zahraniční politiku státu. Vyvíjela by ovšem tlak ve smyslu přání berlínských. A to by se jí dařilo tím úspěšněji, čím je patrnější, že by mohla být účastna jen vlády, ve které by nebyli zastoupeni socialisté. Je přímo neuvěřitelné, že na tyto důsledky nedbali a patrně ještě ani dnes nedbají ti někteří lidé z agrární strany, kteří spatřují v sudetoněmecké straně vhodný nástroj k vytlačení socialistů z vlády. Sudetoněmecká strana celou svou dosavadní činností ukázala, že je závislá na Berlínu. Je právě tak málo samostatná, jako není samostatná československá strana komunistická. Pro Třetí říši byla prostředkem, jak přinutit Československo, aby se podřídilo. Je to jeden ze způsobů, jak nás terorizovat. Když tomuto nátlaku vzdorujeme, vyhrožuje se nebezpečím konfliktů. Mluví se v temných narážkách o blížící se dvanácté hodině, a jsme zejména v Anglii denuncováni, že provokujeme nepokoje, ohrožující mír v celé Evropě. Nechceme-li se poddat, vyvíjí se úsilí popudit proti nám západ, především Anglii, a tak nás izolovat. (Dokončení.)

Hubert Ripka.

poznámky

Italie a my

U nás soudí se o poměru k Itálii přirozeně, ale poněkud jednostranně, pod hlediskem zkalení, které nastalo před deseti lety, kdy Mussolini přijal protektorát nad Maďarskem a začal podporovat jeho revisionismus proti Malé dohodě. Teprve v souvislosti s touto změnou začaly pak také ty polemiky ideologického rázu, které stále více ovládaly pole postupem, jak evropská situace vůbec se měnila a převáděla rychle znovu od ducha Ženevy a Locarna k duchu Martovu. Zapomnělo se už téměř docela, že původně bylo tomu jinak, že na př. také už definitivní dohoda mezi Jugoslavií a Itálií, uzavírající serií poválečných svárů o hranice na Jadranu, byla kdysi sjednána mezi Pašičem a Mussolinim, tedy už s Itálií fašistickou, v lednu 1924, a že tenkrát v zápětí zajel do Říma i náš ministr zahraničních věcí dr. Beneš, aby se k tomuto přátelství připojil. To bylo ovšem v dobách, kdy klasická zásada nemisit principy politiky vnitřní a zahraniční, nebo jak říkáme dnes, ideologii a politiku, stála ještě vysoko ve cti.

Ale co je hlavní, tenkrát projevovaly se ještě důsledky situace, vytvořené válečnými poměry a svazky. Naše politika musila vycházeti z koncepce, že státy se udržují tím, čím vznikly, a že je tudíž třeba udržovat styky s těmi mocnostmi, které nám pomohly k obnově státní samostatnosti. Mezi nimi měla Itálie své místo. Nejen proto, že pro nás za odboje něco udělala, nýbrž zejména tím, proč to udělala. Politika není, jak známo, záležitostí sentimentální, a poválečná spojení mohla se správně tvořit a udržovat, právě tak jako válečná, jen podle společných zájmů. A tu třeba si uvědomit, že Itálie byla jediná ze západních velmocí, která měla úplně společný zájem s námi na porážce a rozbití Rakousko-Uherska. Itálie byla s námi také jediná, která spatřovala v Rakousku hlavního vinníka války a vlastního nepřítel v boji, která usilovala v tomto směru o boj až do vítězství a trvala na vypuzení Habsburků. Z této základní skutečnosti plynulo, že Itálie bude mít i po válce — a opět jediná — docela stejný zájem s námi na udržení stavu společným vítězstvím vytvořeného a nebude chtít dopustit návrat dynastie a obnovu říše. Ale ještě dále. Itálie musí stejně s námi bránit se obnově převážného vlivu germanismu ve střední Evropě, který ovšem v první době po německé porážce mohl se jevit jediné v prohloubení perspektivy rakouského Anschlussu.

Itálie byla tudíž naším přirozeným spojencem proti největšímu nebezpečí, které jsme tenkrát musili mít před očima. Současně však byla pro nás od počátku nebezpečná sama. To se ukázalo až příliš záhy, hned při krizi šoproňské. Její panovačské snahy na Jadranu, úsilí o nadvládu na Balkáně a v Podunají vůbec nebyly skrývány a tvořily obsah celé závěrečné periody války a první periody poválečné. Itálie měla ovšem tou dobou také státníky typu takového Sforzy, který jako upřímný a osvětený demokrat hleděl, a byl by dovedl býti, mladým státům této oblasti spíše rádcem nežli „vůdcem“, to jest pánem. Leč vnitřní vývoj a zápas národa italského samotného, tak nespokojeného a zmateného výsledkem války a mírové konference, zabránil tomu, aby se pokračovalo organicky na těch základech, které položila politika Giolitti-Sforza v roce 1921. Co bylo však potom tím zajímavější a příznačnější, to byl obrát, který už tenkrát, právě po vítězství fašismu v Itálii, provedl v poměru k Jugoslavií Benito Mussolini. Zarazil věčný křik po Dalmacii, dohodl se velmi rychle o Rjeku a začal pěstovat přátelské styky s Balkánem a střední Evropou.

Čertovo kopytko ukázalo se však brzy. Přátelství Mussoliniho bylo žárlivé a výlučné. Nedovedl si je mezi velmocenskou Itálií, kterou křísil, a „malými“ státy na východě představit jinak, než v poměru vasalském. Když se ukázalo, že my při tom chceme udržovat stejné dobré styky s Francií, která také ve svém nejvladnějším zájmu musila nás krýt proti germanismu, a která při tom byla nezištnější — také již z toho důvodu, že vzdálenější — nepřinášela s sebou svoje vlastní panovačné choutky do střední Evropy, Mussolini ztratil zájem na spolupráci s námi a počal podporovat našeho úhlavního nepřítel, gentryistické Maďarsko. Neobnovil již smlouvy

s Jugoslavií a Československem, zato sjednal smlouvu s Bethlenem (1927).

Co následovalo, máme všichni v paměti. Každému není však dosti jasná souvislost tohoto střeoevropského obrátu s velkou politikou mezinárodní. Itálie nás opustila — nikoli k vůli Maďarsku ovšem, také ne k vůli Německu, ač s ním už tenkrát také pracovala — nýbrž k vůli Francii, to jest proti Francii, proto, že my jsme Francii nechtěli opustit. Fašistická Itálie, která nastupovala svou cestu expanse, cítila se omezena a tísněna dobře etablovanou velmocí francouzskou a žárlila na tuto starší latinskou sestru, kterájevila tak málo chuti uchýlit se již do ústraní a přenechat mladší korunní podíl ze svého dědictví. A když malodohodové státy střeoevropské projevovaly důvěru a sympatie k Francii, a když pak dokonce — postaveny před volby — rozhodly se pro ni, propadla italská politika přímo jakési „psychose obklíčení“, podobné oné, jejíž chtěnými obětmi se stávají často Němci, a začala nás obviňovat, že jsme trpným nástrojem Francie k útoku z druhého břehu proti Itálii, zkrátka začala se znepokojovat nad tím, že tu vyrůstá v italském boku „slovenská velmoc pod ochranou Francie“. Odtud ta láska k rytířskému a zmrzačenému Maďarsku, odtud ty četné propagační kampaně a velké řeči na náměstí severní Itálie. Duce potřeboval ve střední Evropě nějaký opěrný bod, nějaký nástroj rozvratu proti nebezpečné jednotě Malé dohody a ještě nebezpečnější její snaze o uklidnění a konsolidaci střední Evropy celé. Děsil se fantomou francouzské střední Evropy — ovšem jen proto, že měl špatné svědomí ze svých vlastních záměrů proti Francii. Z toho důvodu pracoval také v Ženevě, v přípravných konferencích odzbrojovacích s Německem (které mělo tenkrát po boku sovětské Rusko) proti „francouzské vojenské hegemonii“ a k jejímu odzbrojení.

Zároveň však počínalo se již rýsovat reální nebezpečí německé ve střední Evropě, přišel rakousko-německý plán celní unie (Schober-Curtius 1930), a Mussolini musil, i když se mu do toho nechtělo, nakonec přece jen vystoupit v Haagu s nejostřejší filipikou proti germánské Mitteleuropě. To však byla ještě jen nevinná přehra. Přišel Hitler a italský fašismus pozdravil jej nejprve jako mladšího bratra a žáka. Žák ukázal se nad mistra. Na jaře 1934 přátelství fašistických mocností prasklo na rakouské zatěžkavaci zkoušce a o pár měsíců později postavil se Duce na Brenneru přímo s taseným mečem. To u nás ovšem velmi uspokojilo — a ve Francii vyvolalo přímo nadšení a nemístné naděje. Barthou o pomýšlel na to, dostat Mussoliniho pod jeden klobouk se Stalinem, Pilsudským, Benešem i králem Alexandrem — jen k vůli udržení Německa v šachu, a třebaže jeho tragické dědictví dostal pak do rukou mnohem střízlivější Laval, byla z toho přátelská smlouva franko-italská ze dne 7. ledna 1935, po níž následovalo — dobytí Habeše. Francie se s Itálií vyrovnala za cenu exotického císařství, jež mělo kompenzovat nejen nedostatek jejich vlastních koloniálních ústupků Itálii, nýbrž zejména také onu policejní roli na Brenneru. Ukázalo se však: 1. že se počítalo bez hospodáře, bez Anglie, a 2. že je vůbec těžko dobývat se na jedné straně do cizího revíru a na druhé hájit vlastní. Itálii nezbylo, než snížit bdělost a tvrdost ve střední Evropě, když je bylo třeba zvýšit ve Středozezemním moři. To vedlo zase k novému zvratu aliancí. Kooperace s Francií zanikla v písku, kooperace s německou expanzí nabyla hloubky a intimity, jaké nikdy dříve neměla mít.

Mussolini mluvil už jednou (ještě před zavražděním krále Alexandra) na adresu Jugoslaviie. Po druhé učinil to 1. listopadu loňského roku — nic nedbaje toho, co se mezi tím stalo, k dobrému či zlému, a nenechává se rušit tou okolností, že Jugoslaviie teprve před několika měsíci přestala provádět sankce a sotva před několika nedělemi byla propuštěna z britské zárukové smlouvy. Italská politika právě není sentimentální. Soudobá politika Jugoslaviie je pak velmi reální. Výsledek dostavil se 25. března tohoto roku. Týž výsledek, o nějž Francie první začala usilovat málem před třemi lety. Ale jak různě to vypadá, dělají-li dva totéž, nebo změní-li se zatím scenerie! Jugoslaviie měla se usmířit s Itálií, když se s ní smířovala Francie — proti Německu, a ne když Itálie, dohodnutá s Německem (nyní protiruským) pracuje proti Francii a Rusku (po případě i proti Anglii) ve Španělsku. Dobrá, ale Jugoslávci říkají: my musíme každý smír posuzovat především podle výhod, které přináší nám. To je zdravý egoismus, který zaslouhuje tím méně výtky, že neškodí jiným. Itálie nepotřebuje a nemůže potře-

bovat dnes, jako jindy, Jugoslavií proti Francii (nebo Anglii nebo i Rusku), především ovšem proto, že Jugoslavie sama by to nikdy neudělala, a její malodohodoví spojenci, jichž ve vlastním zájmu se drží a musí držet, by jí to také nedovolili. Ale hlavně proto, že Itálie jí, a právě ty malodohodoví spojenci může potřebovat a fakticky potřeboje proti Německu (třebaže to nikdo neříká, ani my to neříkáme a nechceme říkat). Aby totiž nevzniklo nedorozumění. Nikdo již nechce vylučovat Německo ze střední Evropy, poněvadž by to bylo marné a škodlivé. Nemluví se již ani o nejprve užší kooperaci malých států podunajských bez účasti velmocí, porušujících rovnováhu, ač to bylo teoreticky rozumné, poněvadž praktické je jediné udržovat zde rovnováhu oběma velmocemi, které tu mají přímou účast, Německem a Itálií. Jsou jisté základní zájmy a jisté přírodní zeměpisné nutnosti. Itálie bez ohledu na jakoukoli konjunkturální politiku musí udržovat a pěstovat svůj vliv v Podunají a na Balkáně a nesmí dopustit, aby jí zde vliv germánský přerostl přes hlavu. Mussolini nemůže při tom nevidět, že Francie mu od roku 1934 dobrovolně vyklidila ve střední Evropě pole, a že o nějakém francouzském nebezpečí a hegemonii v této oblasti — ostatně v Evropě vůbec — nemůže být řeči. Zato Německu se tu daří, právě v důsledku této konjunktury a známé jinaké zaměstnanosti Itálie, znamenité, takže ony trvalé zájmy Itálie, jež bylo třeba hájit v Haagu a na Brenneru, ocitají se snad v méně nápadném, ale tím reálnějším nebezpečí. Co se stalo a děje nyní v Rakousku, Maďarsku i ve státech malodohodových — a především v Československu — poskytuje Itálii mnoho látky k přemýšlení. Italská diplomacie, která má svoji zaslouženou pověst, musí vidět, že problém se úplně změnil. Rozklad Malé dohody a celá politika divide et impera mezi malými státy v Podunají a na Balkáně nemůže již být v zájmu Itálie. Řím nemůže již pomýšlet zde na nadvládu jako tomu bylo bezprostředně po válce, a musí-li zde dbát, aby tu nadvládu neuchvátil někdo jiný, nemůže jím už být podle toho, co jsme výše vyložili, Francie. V dobře pochopeném zájmu Itálie jest dnes posilovat schopnost nezávislosti, vnitřní sílu a odolnost států národních v této choulostivé oblasti evropské, a proto opouští věc chorvatských revolucionářů a opouští i věc divokých revisionistů maďarských. Itálie má dnes zapotřebí uklidněné a konsolidované střední Evropy. To není žádné probuzení sympatií, nýbrž prostý důsledek změny situace, produkt evropského vývoje. V tom smyslu chápeme sblížení, pokud již se provedlo a pokud se rýsuje na obzoru dalšího jednání, také my. Nemůže již být řeči o novém pokusu o rozklad Malé dohody, ten by byl tak marný, jako zbytečný, právě s hlediska potřeb soudobé italské politiky. Nemůže o něm být také řeči z toho jednoduchého vývodu, že zájmy všech tří států Malé dohody jdou souběžně ke sblížení a dorozumění, jak s Itálií, tak s ostatními přímými sousedy. Rozdíl je pouze v tom, že my o toto dorozumění a syntézu uslujujeme již dávno, kdežto Mussolini potřeboval k tomu poučení časem a zkušeností. Doufáme, že poučení je dostatečné a jeho působení bude trvalé, tak jako jsou solidní a trvalé politické základy, z něhož plyne. *Rudolf Procházka.*

Předvolební opozičnost

Živnostenská strana se rozhodla, že vystoupí z koalice na pražské radnici a zahájí v Praze opoziční politiku. Na podzim budou v Praze obecní volby, a živnostenská strana kalkuluje, že více vydělá na opozičním pokřiku než na konstruktivní součinnosti. Vedení strany k takovému postupu přimělo z menší části zlé svědomí, že by voliči posoudili ze její koaliční výsledek, z větší části zkušenosti z posledních voleb parlamentních.

Také tehdy odešla živnostenská strana včas z vládní koalice, aby si opozičností rozmnožila hlasy. Tehdy se jí to podařilo. Její volební zisk nebyl malý. Příkladem tedy láká. Jenže táž taktika se nehodí na každou situaci. Živnostenská strana totiž tehdy odešla dosti brzy, aby se zapomělo na její činnost, mohla inkasovat politické důsledky toho, že živnostnictvo bylo drceno závěrečným údobím hospodářské krise, získala leccos ještě i na odchodu poslance Slavíčka ze strany národně socialistické a vydatně zužitkovala protidemokratického obratu národní demokracie. Dnešní situace živnostenské strany od tehdejší se liší na první pohled. Jsou jiné podmínky vnější, ale strana jde do voleb i s vážnou, vleklou krisí vnitřní. Volby ukáží, dá-li se to vše mezi živnostníky vyrovnati nakvap uspořádanou opozičí.

Také národní sjednocení počítá, že vydělá v Praze na opozičnosti. U něho je situace poněkud jiná — ale jen poněkud. Také národní demokracie utekla od vládní odpovědnosti, aby si opozičností pozvedla volební naděje. Spojila se pro to dokonce s politickým útvarem, jehož podstata nebyla s to držeti mravně politický úpadek silné kdysi strany českého měšťanstva. Jak víme, národní sjednocení bylo ve svých volebních výpočtech naprosto zklamáno. Nezbytný trapný proces uvnitř národního sjednocení, způsobený tímto politickým manželstvím, nutí i tuto stranu k postupu velmi podobnému rozhodnutí živnostníků.

Jak oznámil tisk Stříbrného, půjdou obě původní složky národního sjednocení do pražských voleb samostatnými kandidátkami. Vnitřní rozbroje, zejména v pražských organizacích strany, nejsou jedinou pohnutkou pro tento postup. V národním sjednocení se totiž tvrdí, že k rozdělenému postupu o volbách dal výslovný souhlas sám dr. Kramář. I tady jsou naděje na výdělek z opozičnosti. Formálně je to usnadněno tím, že na pražské radnici byla v koalici jen národní demokracie, kdežto liga do ní nevstoupila ani po splnutí obou stran. Výpočet je tedy takový, že by národně demokratická kandidátka udržela pohromadě poslední pražské zbytky českého měšťanského konservatismu a ligistické že by zase shromáždila ony pověstné houfy „pod Hradem“.

Za nynější vnitřní a vnější politické situace však stojí za velmi vážnou úvahu, jsou-li slučitelné s odpovědnou politikou takové manýry. Strana, která je ochotna ze strachu před volbami vypřáhnouti ze součinnosti, třeba ve chvíli svízelné pro věci obecné, je sotva schopna politického vedení, jehož neodmyslitelnou součástí je také ochota nésti plně a důsledně odpovědnost. Ostatní koaliční partneři by byli v právu z této politické nespolehlivosti vyvoditi trvalou nedůvěru k takovým stranám.

Je-li strach živnostenské strany a národního sjednocení z voleb a jejich útěk do předvolební opozičnosti důkazem o politické nespolehlivosti, má sociologický význam mnohem hlubší. Voličstvo obou stran je totiž tak řečený střední stav. Vrtlavost obou stran je neklamný příznak, jak silně zakolísal střední stav v hospodářské krisi. Není to už vrstva, nesená pocitem sociální stability. Hospodářská krize porušila příliš jasně hlavní podmínku této stability: trvalost a neměnnost dosavadních hospodářských forem. Byl-li jinde tento sociálně psychologický činitel zřídlem revoluční reakce, je u nás aspoň pramenem politického neklidu. *Id.*

Nevhodná shovívavost

Živnostenský poslanec Beneš je viněn z věci, které se srovnávají špatně s vlastnostmi, vyžadovanými od zákonodárce a zástupce lidu. Po tuhém odporu bylo vedení živnostenské strany přinuceno zřídit jakousi vyšetřovací komisi. Opošice v živnostenské straně neočekává však nápravu od složení komise ani od způsobu, jakým byla dosazena. Obává se, že je to jen pokus, aby nepřijemná věc byla utulána. Mnohé okolnosti nasvědčují tomu, že tyto obavy nejsou liché.

Je především třeba uznati za správný požadavek, aby se poslanec Beneš hájil jediným způsobem, jež musí voliti každý člověk dbalý své pověsti, tím spíše poslanec: soudním stíháním. Tím je povinen nejen svým straníkům, ale celé veřejnosti. Ostatní koaliční tisk nápadně k věci mlčí. Je to vysvětlitelné snahou, aby se koalici nepřidávalo vnitřních nesnází. Ale je třeba také dobře rozvážit, oč jde. Třebaže jsou výtky poslanci Benešovi především vnitřní věci živnostenské strany, nejsou jí výlučné.

Poslanec Beneš je také členem úsporné a kontrolní parlamentní komise a jejího koaličního výboru. V této funkci je povolán, aby jen s několika lidmi nahlízel do všech tajů státní správy a do jejího hospodaření a dohlížel na ně. Může však úkol tak choulostivý zastávat zákonodárce, jehož bezvadnost při výkonu poslance funkce se dostala do pochyb tak vážných a jenž se nemůže odhodlati jim čeliti nejučinnějším známým způsobem? K tomu by koalice přece jen mlčeti neměla. *Id.*

Politika a náboženství

Velkou předností naší demokracie jest, že se vyhnula tomu, čemu se říká: kulturní boj, t. j. bojům o náboženství, přeneseným na pole boje o politickou moc. Mnohé z toho, co boje před válkou, přestalo bolet po válce. Příslušníci církvi mohou

klidné vykonávajú svoje povinnosti k cirkvám, a to, ktorí v cirkvách nejsou, netrpí. Mohou si rozhodnúť, chtějí-li mít děti pokřtěny či zapsány v matrikách, mohou rozhodovat o náboženství svých dětí, mohou se rozhodnouti pro sňatek církevní nebo na radnici. Každý může jednat podle svého přesvědčení. Demokracie respektuje přesvědčení jednoho i druhého.

Je to však tisk republikánské strany, které tento náboženský klid se snad nelíbí. Poměr agrární strany od jejího vzniku až po dnešní časy proběhl několika fázemi: od protiklerikálního Alfonse Šťastného k předválečnému klerikalismu; po převratu nastaly chvíle sympatií k československé církvi. A když se nedávno konal katolický sjezd, zdůrazňovala republikánská strana, že ona — ne lidová strana — jest stranou, v níž jest početně nejvíce katolíků.

Ještě rozříštěnější stanovisko má k náboženství tisk republikánské strany v posledních měsících, jejichž významným znakem jest sblížení lidové strany a koaličních stran socialistických. Tisk republikánské strany ostře útočí na ministra Šrámka, vytýká mu, že se smlouvá se socialisty, že snad dokonce myslí i na lidovou frontu s komunisty a ptá se: katolíci, co tomu říkáte? Jinde zase líčí, jak bolševici jsou proti náboženství; to, je pravda. Méně pravdivý je tah, který chce ministra Šrámka vylicít jako nějakého nastávajícího spojence komunistů. A zase jindy stačí citát z některého socialistického listu, aby se ukázalo, že socialisté jsou proti náboženství a že ministr Šrámek se dostává do společnosti zcela nevěrecké.

Není to nová taktika; jest to staré: divide et impera; snaží se vnést nedůvěru mezi ty, kteří se sešli ke společné práci a to bez vlivu republikánské strany.

V. G.

Rothermere a Angličané

O já! Chopil jsem se slabou rukou „Daily Mailu“ a přebolestně sebou trhl. Myslil si vrchní skutečně, že nejsem na úrovni „Timesů“, které jsem objednal? A přece vypadal spokojeně a potěšeně, jako by mne pocítil. Myslil jsem si, že mne nepochopil, a řekl jsem mu tak lichotivě, jak jsem jen mohl: „Milý pane vrchní, přinesete mi, prosím, »Times«.“ — „Ale tohle jsou také anglické noviny,“ odpověděl překvapeně, „a jiných nemáme.“ — „Ani »Telegraph« ne?“ naléhal jsem. — „Ne, pane.“ — „Ale...?“

Taková byla má zkušenost, když jsem já, Angličan, po prvé vstoupil do kavárny na Václavském náměstí. Žel, dostalo se mi téhož pohostění i v jiných, velmi úctyhodných pražských kavárnách. A i kdyby mne zabili — nevím proč.

Poměr Angličana k „Daily Mailu“? Rothermere je znám v Anglii jako jeden z těch, kdož má náklonnost působiti vřelostí, a způsob jeho chování nás často znechucuje. Jeho list je čten jen v určitých vrstvách. Zkuste na příklad, nabídnout londýnskému cockneyovi „Times“? Spustí svým kompetentním, sebevědomým způsobem: „Safra, a to mne chtějí nasytát na to, abych si přeříkal všechny ty blejskové sloupce inserátů? Jdou, za koho mne mají, mister? Já abych to četl — ani nápad. Ať zmoudrám, dyť v tom nejsou ani obrázky k podívání.“ — Ano, „Mail“ by se mu líbil, ale dnes je u něho mnohem populárnější „Expres“.

„Daily Mail“ je považován v ostatních kruzích za list výhradně sensační, nikoliv za noviny, „které by se měly vskutku číst“. Vše je v něm podáno tak, aby se dalo lehce strávit, což působí odporně na myšlivo Angličana, na němž záleží. List je tabu ve vyšších kruzích. Musí se také mít na paměti, že Anglie je největší světovou demokracií, a pokud je tomu tak, jsou to charakter, výchova, inteligence a osobitost (ale nikoliv bezpodmínečně velká vzdělanost), které tam platí. Musí se také pamatovat, že Anglie je pověstně sledována veřejným míněním, které je velmi silné. Váhy člověku přidává jeho pověst a nikoliv titul.

Mám-li mluvit jen za sebe, nemyslím také, že by noviny jakéhokoliv druhu ovlivňovaly Angličany tak, jak dříve. Stalo se to asi proto, že většina lidí se obrací k rozhlasu, chce-li se dozvědět novinky. „Daily Express“ se stal vskutku populárnějším, než „Daily Mail“. „Daily Mail“ bych označil jako list ten: mají rády jeho módní stránky a drobné nasekané upřívky. Ačkoliv staré dámy stále ještě citují z „listu“ (míně tím „Mail“), nemyslím, že by ho vůbec někdo mohl brát vážně. Musí se také pamatovat, že po slavných dnech „Daily Mailu“ se stal velkým listem „Daily Herald“. Žádná osobnost nedokázala dnes zapůsobit na nás příliš velkým do-

jemem — nemáme v Anglii přece diktátora — a náš obdiv (nebo jeho opak) je rozdělen, a není kromě toho příliš nadšený. Osobně myslím, že doba novinových magnátů, vykonávajících velký vliv, je u nás překonána. Ani politicky nejsou nyní naše strany jasně rozhraničeny, jak byly kdysi. Učíme se postupně, že něco dobrého — a snad také trochu špatného — je ve všech.

Tím více udivuje Angličana „Daily Mail“ v pražských kavárnách. Konec konců stojí „Telegraph“ zrovna tolik, co „Mail“, je rozhodně na vyšší úrovni a pohlíží při tom na Československý stát s určitou sympatií. Češi, kupující Rothermerův list, se vskutku nejvíce podobají lidem, nastávajícím pohotově tvář k poličku, a to je vše, co se o tom může říci.

Leslie Hill.

Právníci, pomozte!

Na Slovensku je známý spor o křestní jména: úřady většínou všechna křestní jména překládají do slovenštiny a odůvodňují to prostě slovenským úřadováním. Při tom však nepřihlížejí k otázce, je-li křestní jméno vůbec součástí jazykového překladu. Slovenské úřadování na Slovensku je jistě mimo diskusi, ale překlad křestních jmen je otázka docela jiná. Jak hluboko zasahuje toto stanovisko úřadů do práv a svobody jednotlivců, hlavně Čechů na Slovensku sloužících, je vidět z neuvěřitelné skutečnosti, že čeští rodiče na Slovensku nemají práva dáti svému dítěti české křestní jméno. Musí přijmouti křestní jméno v slovenském znění a tak se mu i zapisuje do rodného (křestního) listu nezměnitelně pro celý život. I to se odůvodňuje prostě slovenským úřadováním.

Protože sami málo zmůžeme, prosíme o pomoc právníky, kteří mohou tuto otázku rozhodnout definitivně pro úřední praxi, na které nám především záleží. Prosíme je, aby se našimi důvody obírali a zaujali k nim stanovisko. Vždyť to není otázka podružná nebo lhostejná. Je jistě málo lidí, kteří by se netečně dívali, jak se jim znění jejich křestního jména mění anebo vnucuje.

Jaká je funkce vlastního jména? Má-li plnit ve společnosti své právní poslání, je třeba, aby bylo stanoveno přesně, jasně a jednou pro vždy, tedy nezměnitelně. Jeho funkce je tedy přesné, jasné a nezměnitelné označení osoby. Budeme-li křestní jména měnit podle toho, jak se komu uzdá je přeložit, může z toho nastat jednou pěkný chaos a mnoho nedorozumění. Vždyť máme i křestní jména, jejichž překlad je nejednotný a problematický. Bude to v zájmu veřejné administrativy, když se tatáž osoba našim úřadům jednou představí jako Jiří, po druhé jako Juraj, po třetí jako Georg, po čtvrté jako György? Nebylo by pro úřady mnohem snadnější, účelnější a jednodušší, kdyby se křestní jména nepřekládala a překládat nesměla? Není-li přesné a jisté to, co je v křestním listě, kde je co přesnějšího a bezpečnějšího? A jaký to překládání má vůbec smysl a význam? Čemu se tím slouží, co se tím vyjadřuje? Vždyť překládáním jména se často stírá s jména i národnost jeho nositele — což v minulosti, jak dobře víme, bylo jednou z neblaze proslulých metod poněmčování a pomaďaršťování. Z toho je vidět, že to bylo násilí na jméno. Hlavně Maďaři nechtěli trpět, aby v jejich státech byli lidé nemaďarských anebo aspoň nemaďarizovaných jmen, jazyková „struktura“ jim nedovolovala, aby ve svém jazyce napsali anebo vytiskli a vyslovili slovenské křestní jméno (a často i příjmení) nepomaďarštěné. A přece jen, jak jsem se z hodnověrných úst dozvěděl, ustoupili, když se jim na př. Čech žijící v předválečných Uhrách vzepřel a resolutně žádal, aby respektovali české znění křestních jmen jeho dětí. Povolili a jména opravili. Jestliže někdo namítá, že překládá cizí křestní jména, aby neporušoval jednotu svého mateřského jazyka, odpovídám: A proč tedy nepřekládá i příjmení a vůbec všechna cizí vlastní jména? Vždyť se dokonce v starší době i příjmení překládala do latiny! Proč z Juraje Slávika neudělat Jiřího Slávika?

Ale mohl by někdo dále namítnout: kdo si má pamatovat přesné znění a výslovnost cizích křestních jmen a jak donutit i cizince, aby naše křestní jména psali a vyslovovali dle našeho práni? A jak má člověk vůbec vědět, je-li někdo Čech, Slovák, Němec, Rus, Maďar nebo Polák? Ani tyto námítky neobstojí. Výslovnost cizích křestních jmen si přesně zapamatovat nemusíme, toho nikdo nežádá, ačkoliv ani to není nijak zvlášť těžké, zvláště pro úřady ne, kde předpokládáme lidi vzdělané. Ostatně dobře víme, že výslovnost křestních jmen, která se vyskytují u národů naší republiky, nemůže průměr-

nému vzdělanci dělat větších obtíží. Ale o tu výslovnost nám konec konců ani tak nejde. Běží nám o písemné znění křestního jména, neboť výslovnost se mění, kdežto litera scripta manet. Písemné pak znění nemůže a nesmí být pro nikoho těžké, kdo se pokládá za vzdělaného člověka. Ostatně opsat prostě jméno v jeho původním znění je jistě kratší a lehčí práce než přemýšlet o jeho překladu a překládat je. Tím je už vlastně odpověděno na námitku, že nemůžeme vždy vědět, koho před sebou máme, či Čecha, Slováka atd. Doplnil bych jen: A jak vlastně vůbec víme, jak se ten člověk jmenuje, když jeho jména neznáme? Prostě: jméno je zpravidla prvé, co se o lidech, s kterými máme úředně jednat, dozvíme. Dejme si je proto jasně vyslovit anebo si je přesně přečtíme a nebude nejmenších nesnází. Jestliže však skutečně někdy nastane případ námitkou uvedený, je to tak těžké zeptat se prostě, je-li někdo Ondřej nebo Andrej? K tomu je třeba jen trochu dobré vůle.

Požadavek „nepřekládat“ nepřidělal by nám v životě práce a těžkosti. Naopak: úřadování by jen zjednodušil. Všechny mocenské chuti jednoho jazyka na újmu druhého tu třeba potlačit, protože nemůže být krásnějšího jazykového vlastenectví, než když, co se jména týče, dáme každému demokraticky a spravedlivě, což jeho jest: jména slovenská budeme v Čechách i na Moravě a ve Slezsku psát (a také vyslovovat!) po slovensku, a jména česká na Slovensku a na Podkarpatské Rusi po česku. Pokud vím, v českých zemích je tento požadavek více respektován než na Slovensku. A neznám také případ, že by v českých zemích odmítl matrikář zapsati slovenskému dítěti slovenské křestní jméno. Kdo má jen trochu citu pro spravedlnost a svobodu, uzná, jak trpké a bolestné je pro člověka, musí-li si dát vnútit znění křestního jména anebo musí-li si nechat líbit své jméno překládat. Jestli si někdo v soukromém životě sám chce své jméno nějakým překladem změnit, je to věc jeho osobního vkusu a záliby. Ale jinak by měla být nedotknutost jména chráněna přímo zákonem. A naši právníci by měli revidovat stanovisko úřadů ve smyslu „nepřekládat“, protože křestní jméno není součástí jazykového překladu. Prospěli by tím zájmům veřejným i soukromým a o jednu trpkost bylo by v našem životě méně.

K. E.

literatura a umění

F. Peroutka:

F. X. Š.

Nejkrásnější na tom muži bylo, jak vzpřímen, jak ve stoje zemřel. Ve věku, kdy jiní se mezi námi plouží už jen jako živé mrtvoly, na něm vůbec nebyla patrna nějaká okoralost, nějaké nahlodání tvůrčích sil. Díky za toto vítězství ducha!

Čím — kromě vítěze nad stářím — byl F. X. Šalda? Co zůstane z jeho díla v národu jako trvalý majetek?

Osud si někdy s lidmi zahrává. Šalda stále a stále se kriticky vracel k Vrchlickému. Několikrát o něm psal tak, že náš domácí Parnas se otrávil rozhořčením a prastaré postavy vylézaly, aby se ujaly obrany tohoto knížete české poesie. Jako v mnoha případech jiných, také v tomto Šalda bezohledně a definitivně změřil, co nebylo dosud změřeno: navždy stanovil typ, charakter, rozsah tohoto básníka a jeho funkci v národní literatuře. Vyberme z jeho kritiky to, co se může týkati našeho tématu.

„Jeho poesii,“ psal Šalda o Vrchlickém, „bylo třeba rozkošnického, sladkého a uzrálého kulturního vzduchu, z něhož by mohl ssát a žít — a místo toho byl postaven do drsné chudé země, kde si musil tuto atmosféru sám vytvářeti namáhavou prací.“

Zromanisováním českého verše prolomil Vrchlický českou tradici a orientoval — jako nikdo před ním — českou poesii k cílům posud cizím. V posledních sbírkách sám se postaral o korektiv a přešel k verši melodickému a šedému.

Nesmírnému talentu Vrchlického, který toužil obejmout celý svět, nedržel rovnováhu dosti silný charakter básnický, který by koncentroval a vázal, co odstředžovala a rozptylovala nesmírná, života a úspěchů lačná vůle.

„Postav vedle Vrchlického pathetického moralistu Kollára, stručného epigramatistu Čelakovského, zmučeného Máchu, trpkého Nerudu, důvěřivého Háika, idealistního retora Sv. Čecha, a pochopíš jasně, oč blíže životu, jak mu rozumí pozitivistický západní člověk, byl Vrchlický, a jak jeho celé dílo mělo cílem zezápadnění a zmodernisování českého světa.“

Teprve ve Vrchlickém má česká poesie ráz propracované uvědomělosti, řízené pevným záměrem.

V této charakteristice je třeba leckdy jen pozměnit jméno, vyměnit situaci, aby se hodila i na Šalda. V tom jest ta ironická hra osudu. Neboť o kom druhém ještě mohlo by tak plným právem jako o Šaldovi býti řečeno, že jeho dílu „bylo třeba uzrálého kulturního vzduchu, z něhož by mohl ssát a žít — a místo toho byl postaven do drsné chudé země, kde si tuto atmosféru musil vytvářeti sám namáhavou prací“? — Kdo tolik jako on zromanisoval českou literární kulturu, prolomil tím dosavadní českou tradici a orientoval — jako jen Vrchlický před ním — českou poesii k cílům dosud cizím? Také on v posledních letech postaral se o korektiv a od bývalého svého způsobu psaní, retorickeho a dekorativního, přešel k stylu tiššímu a civilnímu. Ani nesmírnému talentu Šaldovu nedržel úplně rovnováhu charakter dosti jednolitý, osobnost neústupně vlastní, která by koncentrovala a vázala všechny výboje, za nimiž se vydal do literatur cizích, která by pořádala všechnu kořist, již přinášel jeho dobytelský a objevitelský duch. Ani Šaldův duch, jako Vrchlického, nezorganizoval, neasimiloval si úplně všechno bohatství, jež byl schopen postřehnouti a importovati. Také jeho celé dílo mělo cílem zezápadnění a zmodernisování českého světa.

Tito dva muži byli si svým postavením bližší, než se zdá z toho, jak na sebe naráželi. V tom, jak se Šalda znovu a znovu kriticky vrací k Vrchlickému, jako by se skrývala potřeba stále jej ve vlastním nitru překonávat. Reaguje na něj ostře, ale v podstatě pokračuje v jeho díle. Tomuto dílu, jemuž se v devatenáctém století věnovala většina výbojných českých spisovatelů, říkalo se „otvírání oken do Evropy“. Otvíral okna Vrchlický, otvíral je i Šalda. Každý jinému větru: proto byly mezi nimi srážky. Ale oba — Vrchlický více, Šalda méně — mají osud otvíračů oken. Oba dohánějí Evropu.

Na začátku let devadesátých, kdy Šalda začal působit, měla česká literatura, hlavně úsilím Vrchlického, již importovány všechny cizí vzory básnické. Básnilo se u nás ve všech formách, obvyklých ve vyspělých literaturách západních. Česká kritika, nejzaostalejší ze všech českých slovesných útvarů, snad ne slovesný útvar vůbec, neúčastnila se toho pokroku. Byla na oně nepatrné úrovni, na niž ji postavilo několik diletantských ochotníků. Po té stránce ještě zbývalo dohnat Evropu. Toto jedno okno zůstalo ještě zabeďeno. Otevřela je generace let devadesátých. Aspoň polovinu jejího díla vykonal F. X. Šalda. Jako Vrchlický přinesl do Čech ohlasy veškeré moderní poesie západní, přinesl Šalda do Čech ohlasy moderní kritiky světové. Začal českou literaturu měřit metodami, jež si osvojil studiem Saint-Beuva, Taina, Hennequina. Je přirozeno, že při otvírání tohoto okna ozval se skřípot. Čeští spisovatelé, zvyklí na domácí dobromyslnost, jako je na ni dodnes zvyklá literatura slovenská, začali bědovat a stěžovat si na tento příval jaré kritické ener-

gie, která se s hukotem a nešetrně rozlila po dotud idylických literárních luzích.

Výbojná generace let devadesátých měla určité iluze o svém postavení. Myslíla, že nežije nic jiného než svůj individuální osud. Někteří z ní se domnívali, že stav jejich nervů je předurčil k tomu, aby byli dekadenty, dětmi zachmuřelého konce století, a aby se od rafinovaných francouzských básníků poučovali o tajemstvích černé mše. Ve skutečnosti je k tomu mnohem spíše předurčil zvidavý, čilý, světský duch české literatury. Věřili, že jejich vlastní démonismus je pohání k tajemným cílům, a zatím měli přesnou, účelnou funkci ve vývoji své země. Tím se vysvětluje, proč tehdy leckterý naprosto zdravý a normální člověk se — obyčejně s radostí — pokládal za rozvrácený, úpadkový typ. Duch mladé literatury české, toužící po tom, aby si osvojil co nejvíce cizích forem a tvarů, ho k tomu postrkoval. Jako Bělinský ve čtyřicátých letech v Rusku toužil: kéž bychom už měli aspoň jednu železnici! — tak toužil agilní, chtivý duch literatury české v letech devadesátých: kéž by zde už aspoň jeden český dekadent byl! Aspoň na ukázkou!

Generace let devadesátých dokonala otvírání oken do Evropy tím, že uvedla dekadenci, symbolismus a moderní kritiku. Kruh byl uzavřen, dychtivost mohla se utišiti: vše, co měla Evropa, měly Čechy nyní také. Poslední etapa byla dokonána: také bezohledná, útočná kritičnost — tento luxus kulturně vyspělých národů — byla sem importována.

Navždy zůstaly na F. X. Šaldovi stopy této poslední literární buditelské epochy. Začal otvírat okna tam, kde Vrchlický přestal. Do své smrti zůstal otvíračem oken.

Vrchlický — Šalda — a dejme tomu, jako typ, Teige: toť v podstatě vždy táž, jen podle ducha doby pozměněná, západnická nit naší literatury; toť ona věčná naše skupina, která dychtivě se dívá přes zeď, oslňuje se cizím bohatstvím a usiluje dopravit ji sem; toť také ona skupina, která mezi četnými zásluhami, jež má, nikdy nebude míti tu zásluhu, že se jí podařilo uskutečniti synthesu češství.

Šaldův kosmopolitismus pronikl i do jeho rukopisu. Grafolog je schopen bez obtíží objeviti jej. Tak čteme v Saudkově „Vědecké grafologii“ tuto analýzu Šaldova písma: obohacení nevyskytá se v něm ve smyčkách a v břichatých tazích, nýbrž hlavně v obměně národní abecedy a v exotických tvarech písmen; tyto originální tvary se však zcela asimilovaly a nepřekážejí spontánnímu výkonu psaní; tento druh obohacení písma znamená silně kosmopolitické cítění v otázkách vkusu a kultury.

Silně kosmopolitické cítění! Šalda byl západníkem nekonečně více než každý normální Čech jest západníkem. Byl z toho druhu nadšených západníků, jako Vrchlický, který uznal za potřebno studovat portugalštinu, katalánštinu, provencálštinu. Šalda věnoval podrobné studie i menším zjevům literatury francouzské. V té věci si u nás počínal jako konsul francouzského písemnictví. Nezanedbal však žádné studie ani o největších zjevech literatury ruské, ačkoliv v dějinách lidského ducha znamenají nekonečně více než mnoho pařížských básníků a básniček, jimiž se zabýval s takovou pozorností. Kritikovi, který s nesmírným zaujetím pojednával o otázkách formy, připadali velcí ruští autoři nepochybně poněkud barbarští s tohoto hlediska. Byl to omyl a byla to jednostrannost, škodlivá pro toho, kdo ji měl. Myslím, že ve své vlastní tvorbě umělecké, tak

mučivě vyumělkované, Šalda nejvíce doplatil na to, že se téměř záměrně vyhýbal styku s onou sumou přirozenosti, jíž byla ruská literatura devatenáctého století. Ale on měl v našich literárních dějinách svou speciální funkci: byl jedním z těch, kdo, tak pozdě, jakýmsi vyšším určením byli vedeni k tomu, aby instinktivně snažili se nahraditi českému národu to, že kdysi neprodělal renaissanci, byv od ní odříznut zmatky reformačními. Renaissance — to znamenalo pro středoevropský národ v podstatě styk s kulturami románskými. Svou daleko největší částí bylo Šaldovo kulturní zpravodajství vždy zpravodajstvím od seinských břehů.

Skoro se ostýchám zmíniti se, že Šalda je tvůrcem naší kritiky. Je to pravda, kterou si již všechny čítanky osvojily. Je to poselství, které už pro nikoho není poselstvím. Ale není vůbec možno mluvit o Šaldovi a neučiniti tuto už zevšednělou zmínku. Postavil naši kritiku na světovou úroveň. Ne navždy: klesne s ní zase, když jeho už není. On udělal z kritiky to, co bylo třeba z ní udělati, abychom se jiným literaturám vyrovnali: slovesné umění. V české kritice nebylo napsáno nic většího, nic pronikavějšího nad „Duši a dílo“. A, jak se po našich kritikách rozhlídíme, ani nebude. Skoro namátkou, v krátkém užším styku s tímto oborem, vytvářel i naši kritiku výtvarnou, výkon to, který by jiní rádi učinili dílem celého svého života. Mocné stylové podněty odnesla si od něho i česká kritika hudební. Skoro tolik to obrody a iniciativy v českém životě literárním, jako jich do něho přinesl Jaroslav Vrchlický.

Slávou Šaldovou bylo, že nikdy nedovedl napsati pouhý referát, jako je hanou většiny kritiků dnešních, že zřídka dovedou napsati více. Každá jeho kritika byla jako osudové setkání dvou duší ve vesmíru, a shledávali jste, že pathos, jehož nebylo málo, se celkem hodí k události tak hluboké. Šalda byl vášnivý člověk, každá jeho kritika to dosvědčuje. Tento největší český kritik byl nejméně lhostejný, nejméně studený ze všech českých kritiků: je patrně příčinná souvislost mezi velikostí a vnitřním žářem. Mezi jeho vášněmi byla vašeň pro svobodu: aby ji nemusil krotit, raději se neucházel o žádné pravidelné zaměstnání a, jsa mezi českými spisovateli první v ohledu duchovním, byl mezi nimi dlouho téměř poslední v ohledu hmotném. Takovou obět vezme na sebe jen člověk, jenž cítí, že mu to stojí za to.

Jaká byla hlavní zásada jeho kritiky? Tato: „Kritik soudí, je-li to, co předkládá umělec, životem nebo neživotem.“ Sotva jiná zásada může býti kritice doporučena. Dovol autorovi, aby vycházel odkudkoliv a směřoval kamkoliv; na tobě jest, abys posoudil, zda splnil své úmysly, zda to, co chtěl říci, vypověděl dosti pravdivě a životně, aby mu bylo možno věřit. V tomto rozlišování, zda něco v literatuře jest životem nebo neživotem, býval Šalda pravý mistr a genius citlivosti.

Při tom ovšem pravá jeho láska, která ho provázela po celý život, vztahovala se jen k jedinému básnickému typu: byl to Básník, básník s velkým B.

„A ti, kdo se životu takto vzdali,“ psal v „Bojích o zítřek“, „hle, to jsou oni, básníci... Hle, to jsou oni, kteří se mu oddali naivně, sladce a pokojně, a nejen to: nabízeli se mu, vyzývali jej. Splynout s ním chtěli, poznat jej chtěli, třebaš byl na to trest smrti. Pohrdači, opovážlivci, rouhači. Boha vidět chtěli, nést jej na vteřinu alespoň chtěli, jako strom nese na vteřinu blesk, třebaš odplatou byl pád a smrt. Pro ně není pravidel, jen po tom je poznáte. Jich nelze třídit, řadit, předvídat. Jsou nevypočitatelní, a schází jim všechna obratnost a chytrost... Spíše šedí než pestří bývají, ale sladci při tom, prostoduší, na smrt oddaní... Jsou orgánem osudu.“

Šaldův poměr k literatuře a některé jeho záhady může plně pochopiti jen ten, kdo nezapomene ani na chvíli na tuto jeho představu básníka. Byl to obraz v podstatě romantický. V předmluvě k „Chattertonu“ rozděluje velký romantický básník Alfred de Vigny literaturu na skupinu literátů (nejnižší), spisovatelů (vyšší) a básníků (nejvyšší). Toto dělení od něho přejal Šalda. Přejal od něho i hlavní rysy své představy o básníku, jak snadno postřehneme, čteme-li tento závěr slavné předmluvy de Vignyho:

„Avšak jest jiný druh přírody, vášnivější, ryzejší a řídkší. Ten, kdož z něho pochází, je neschopen všeho, co není dílem božským, a přichází na svět v řídkých obdobích, na štěstí pro sebe, na neštěstí pro lidstvo. Přichází na svět, aby byl břemenem jiných, náleželi-li cele a cele k onomu vzácnému a mocnému rodu velkých inspirovaných lidí... Představa unáší jeho schopnosti k nebi tak neodolatelně, jako balon unáší loďku... Citlivost jeho stala se příliš živou; co jiných sotva se dotkne, raní jej do krve; náklonnosti a vášně života jeho jsou zdrcující a nepoměrné, jeho přespřílišné nadšení svádí jej s cesty... Jde, šířán tajemnými žáry a nevysvětlitelnými zemlenostmi... To je Básník. Ten je vyloučen, jakmile se zjeví: pro něj všechny slzy vaše, všechno vaše slitování! Odpusťte mu a zachraňte jej! Hledejte a nalezněte pro něho zajištěný život, neboť on sám nedovede naléztí než smrt!“

Nose v srdci tuto romanticko-heroickou představu Básníka, musil se F. X. Šalda ovšem cítiti cizincem vůči některým směrům literárním, které tuto představu nesplňovaly, které snad dokonce se pokoušely ji vyvrátit. Tento celoživotní ctitel mystického básnického heroismu a tajemství, tento muž, jehož nejdůležitější nervy nějak neztratily souvislost s romantismem, nemohl se nikdy cítit doma uprostřed střízlivějších, civilnějších směrů literárních, jako byl na příklad realismus.

Zachováváje si v skrytu srdce tuto romantickou představu hrdiny a Básníka i při svých občasných výletech do politiky a nenápadně jí měře postavy tu se vyskytující, nemohl se ani cítit doma uprostřed střízlivé demokratické politiky, jak ji musí provozovat malý národ. Pro tuto politiku jest vignyovsko-šaldovská představa hořícího heroa neupotřebitelná. „Boha vidět chtěli,“ praví Šalda, „něst jej alespoň na vteřinu chtěli, jako strom na vteřinu nese blesk, třebaš odplatou byl pád a smrt.“ Žádná, sebe pronikavější chvíle opojení a vytržení nemohla by pro ty, kdo v politickém oboru pracují na díle svého národa, býti omluvou za pád a smrt. Hazard, který jest tak jímavý u jedinců, není dovolen národům. V trpělivé a opatrné práci musí mužové činu neliterárního zachovat své i budoucí generaci svobodný národ a svobodnou ústavu. „Jeho přílišné nadšení svádí jej s cesty,“ praví Vigny o básníkovi. Politik nesmí se dát svést s cesty ani nadšením, neboť v životě národů, který nepřestal být krutým, není nikoho, kdo by vyhověl výzvě Vignyho a kdo by pro národ, jenž se sám o sebe nedovede postarat a jenž nedovede naléztí než smrt, měl slzy a slitování, kdo by mu odpustil a zachránil ho, kdo by mu našel zajištěný život.

Je vždy omylem, přenášejí-li se tajně literární požadavky do politiky. Poněvadž spisovatelé nemohou si to odvyknouti, devětadvadesát ze sta jich v politice naprosto ztroskotá, i když tu a tam se jim podaří říci něco krásného. „Jak krásné, jak heroické,“ zvolal F. X. Šalda po porážce rakouských dělníků r. 1934. Dráždilo ho mínění, že by pro rakouské dělníky i pro celou evropskou věc bylo bývalo lépe nestavěti bari-

kady, ale nepodlehnutí. Skoro věřím tomu, co napsal o Šaldovi jeden z jeho ctitelů: „Rozumíme-li humanismem snahu vypleti ze světa bolest, pak Šalda nikdy nebyl humanistou. Odchýliti od úst člověčenstva hořký kalich utrpení ho nikdy ani nenapadlo. Naopak, kdyby mohl, ještě více by jej byl k nim přiblížil. Pro spásu duše a umocnění života vykoupal by třeba lidstvo i v krvavé lázni.“

Vskutku, jest to velké pokušení, přijde-li do politiky někdo z literatury a rozvine tu své esteticko-dramatické požadavky. Jaký to paví chvost! Jak všední si proti tomu všichni ostatní musejí připadat! Ale jakkoliv svůdné jest toto pokušení, jest to pokušení a jest nezbytno mu odolati. Hlavně pro politika malého národa. Musí odolat i za tu cenu, že jím nositelé esteticko-dramatických požadavků budou pohrdat. Musí nésti svou pravdu tak pevně v sobě, aby ho ani to nezmyšlilo. Jeho hrdostí jest, že i ti, kdo jím pohrdají, žijí v podstatě z jeho díla a rozprádají své sny na základně svobody, kterou on jim udržuje; že je chrání před nebezpečnostmi, o nichž oni ani nevědí. Že oni jsou dlužní jemu, ne on jim.

(Dokončení.)

Edmond Konrád :

O hrdinu

(Smyšlená rozmluva.)

O s o b y : Dlouhý. Široký. Bystrozraký.

Dlouhý: Tak jsem si vám zas jednou přečetl „Mlčení plukovníka Brambla“. Pane, proč se u nás nepiší takové knihy?

Široký: V jakém smysle „takové“?

Bystrozraký: V tom patrně — jak znám Dlouhého — aby v nich vystupovali Angličané.

Široký: Jak to, Angličané?

Bystrozraký: Tak. Povahou. Chováním. Od whisky po čest. Gentlemani.

Široký: Už rozumím. Kipling, „Písně mužů“ a „Když...“

Dlouhý: Správně. Muži. Váš shovívavý úsměv umělcův mi praví, že jsem se jako politik už zase dopustil přehmatu proti svobodě umění —

Široký: — a chcete po dubu pomeranče, od slavíka drápy.

Bystrozraký: S vámi umělci je to těžké. Jen vám někdo vyčte chybu, už se prohřešil proti vaší umělecké svéprávnosti.

Široký: S vámi čtenáři je to těžší. Nechcete číst autora, ale sebe. Pište si sami.

Dlouhý: Stavíme proti vaší umělecké svéprávnosti svou spotřebitelskou. Nemíníme se trapně s vámi nimirat ve vašich slabostech, ale chceme se povzbudit a posílit na příkladných hrdinech příběhů, které stojí za to, aby je člověk znal.

Široký: Jsme v nebezpečí marné hádky o námět, který nikdy nebude rozřešen.

Bystrozraký: Proč je rozřešen v Anglii?

Široký: Musím vás upozornit, že Maurois je Francouz.

Bystrozraký: Ale píše o Angličanech.

Dlouhý: A takřka anglicky. Přiznávám se, že v té knize pro mě rozhoduje to anglické: klid mužnosti, rovnováha pravdy, prostota cti. Chtěl bych právě v téhle nebezpečné době, aby československý spisovatel, takhle vychovával československého člověka k odolnosti, odvaze, mravní vůli.

Široký: Náš spor se velmi zjednodušuje. Přeji si s vámi z celého srdce totéž.

Dlouhý: Ale proč tedy naši spisovatelé takové knihy nepíší? Proč v tento zlý čas nekonají svou povinnost?

Široký: Prožíváme právě hotovou epidemii „Bílé nemoci“, již předcházela epidemie „Jízdní hlídka“. Připustíte, že se v těchto i jiných dílech vyskytuje po několika hrdinech druhu vámi žádaného i vůbec žádoucího. Snad ani zcela nezavrhnete tak zvanou literaturu legionářskou, třebaš toho Koptu s tím Medkem, jenž ostatně napsal „Plukovníka Švece“. Psali o téže válce jako váš Maurois — kterého tím „váš“ nijak nepodceňuji —

Dlouhý: Díky.

Široký: — jenom s jině, horší fronty, kde se demokratický hrdina netěšil komfortu přepychových front západních. Nevyhovuje-li vám pak ještě co na „Jízdní hlídce“ či na „Bílé nemoci“, snad pro jejich více méně tragické ukončení — pak mi nezbude než vás podezírat z Batova požadavku literatury, tak zvané optimistické.

Dlouhý: V odporu, který k němu jevíte, větrím zas čertovo kopýtko literátské morbidnosti —

Široký: Řekněte rovnou: „Asphaltliteratur“.

Dlouhý: Uznejte, že mezi dvěma krajnostmi bude nějaký střed.

Bystrozraký: Zkrátka, čekáme spisovatelův příspěvek na mravní fond brannosti.

Široký: Ale na ten, prosím, nejde vypsát půjčku.

Dlouhý: Jenže vůbec, i beze zřetele na případná nebezpečí válečná, chceme dnes od spisovatele, aby nám zpodoboval vůli k životu a k výkonu, ctnost občanskou i lidskou, aby pomáhal vstřípit tomuto lidu smysl pro sílu, sebekázeň, sebeobětování.

Široký: Chtít to můžete. Dovede-li to, je prostě věc milosti, nadání, genia.

Bystrozraký: Jinak se stane, že mu řekneme: nelej nás, příteli, není takového hrdiny.

Široký: Výborně. Jinými slovy, bude to kých.

Dlouhý: Právě na ten jsem myslel, když jsem toužil po českém Mauroisovi.

Široký: Vím, na koho jste myslel. Na některé romány o některých našich největších osobnostech. Bohužel stává se u nás, že je žádán právě takový pravděpodobný, nelidský, kýchový hrdina. Hrdina lidský, s přirozenými hranami a slabinami je odmítán, pocitován jako pohoršující porušení povinné úcty, jako poraženectví a vlastizrada. Vzpomeňte si jenom na —

Bystrozraký: — Peroutkův portret generá . . . —

Dlouhý: Psst!

Široký: Nezapomeňte, kde jsme.

Dlouhý: V domě oběšencově —

Bystrozraký: — se nemluví o provaze. Ano, naše veřejné mínění špatně snáší, aby jeho hrdina byl také ssavec. Musí mít mužně osmahlé líce, jiskrné oko a úsměv jako reklama na zubní pastu. Mně to připomíná

toho malíře z Kiplingova „Světla, které shaslo“, co namaloval vojáka v ohni: jak špinavý a sešlý urputně pálí z rezaté pušky. S tím obrazem nepochodí, tak to přemaluje: pušku vycídí, stejnokroj vyčistí, tvář oholí — a má ohromný úspěch.

Široký: Jsem potěšen touhle připomínkou. Zdá se, že nikde není veřejné mínění jiné, v tom je útěcha.

Dlouhý: Ale Maurois právě umí o svých anglických hrdinech psát jinak.

Široký: Přesto bych ho doporučoval jen s výhradou.

Dlouhý: Dokonce. Co máte proti Mauroisovi?

Široký: Nic osobně ani umělecky. Ale představuje nám nikoliv anglický národ, nýbrž uzavřenou kastu přepychových profesionálů, výtečně pěstěné plemeno výsadních tvorů, z povolání naučených být pány, sahíby, kteří v Africe i v Indii stříleli tygry, lvy a domorodce. Jsou to šlechtici rodem či služebním povýšením, druhorození synové lordů, velitelé naverbovaných žoldněřů a délesloužících, junkeři podle všech pravidel. Náš chudičský demokratický čs. důstojník musil by jim krutě závidět jejich životní podmínky, pro něho pohádkové. A nemohl by vůbec přijímat jejich myšlenkový základ. Říkají sami o sobě, že jsou „hloupí a nevzdělaní“. I když jim to prvě nevěříme, věříme, že nechodí do školy, aby nabyli poznatků, ale aby se „utvrdili v předsudcích své třídy, které je uschopňují být gentlemany“. Náš důstojník má těžký úkol „velet bez třídních předsudků, zato se značnými vědomostmi a vzděláním co možná obecným“. Není na něm, aby jako oni řízně pohrdal soustavou parlamentní. A doufáme, že by ne tak podezřívě jako při něčem nekalém přistihl svého druha při psaní veršů. Tlumočník Aurelle, za něhož se v knize skrývá sám Maurois, musí s jemnou ironií zapírat, že je básník, snad takový, jako byl Dickens. O tom tam kdosi praví, že se kdysi pokusil ho číst, ale usnul nad ním. Jiný pak ho odsuzuje, že píše o samých chudácích, o bídě a špině, vůbec o věcech ošklivých. On si přeje v knihách potkávat lidi sobě rovné, příjemné gentlemany — řekl bych málem vašimi slovy, Dlouhý: nemíní se trapně s Dickensem nímrat ve slabostech, ale chce se povzbudit a posílit na příkladných hrdinech příběhů, které mu stojí za to, aby je znal. Příběhy Dickensovy mu za to nestojí. A za největšího anglického spisovatele prohlašuje autora, jehož jméno si už nepamatují, poněvadž jsem jinak o něm jakživ neslyšel. Bude vhodno nezapomínat, že jedna ze svobod, za něž bychom se bili my Čechoslováci, bude zase, jako byla za Husa i za Komenského, svoboda vzdělání, svoboda kultury, svoboda písma a jazyka. Nikoliv střelba na tygry a domorodce, ale myšlenka Masarykova a verš Tomanův jsou raison d'être našich čs. Bramblů a Parkerů, jinak jsme nemusili rozbíjet Rakousko, tam bylo mezi aktiváky skutečných a nesporných gentlemanů víc, než některé primitivní odrůdy našeho antimilitarismu chtěly připustit. Dovoďte mi dále dotaz: jak asi by nazíral Bramble, Parker či O'Grady na pojem humanity, na pojem sociální spravedlnosti v takové či onaké formě, za jakou neodvratně by se musil bít Parker československý? Nebudu vám z řečí O'Gradyho, největšedělanějšího mezi Mauroisovými důstojníky, dokazovat, jaký je hrubě materialistický darvinista, vysloveně odstínu mechanistického, jenž opakuje a obměňuje ve vtipných paradoxech, čemu se

v mládí na medicinské fakultě naučil. Ale přisvědčíte mi, že jeho věda je docela v panských službách oněch třídních předsudků, jež ho uschopňují být gentlemanem. A bychom nezapomněli na stav duchovní, rozkošná postava statečného Padre, velikého lovce před Hospodinem, svým žertovným skotským vlastnictvím i nenávisť k Bošům poněkud upomíná na klasického Shawova kaplana Stogumbera ze „Svaté Johanky“ s jeho slepým šovinismem. Jestliže gentlemanské podezření na Aurella, zda není básník, se tuze podobá větě, známé z Třetí říše: „Jak slyším slovo ‚kultura‘, už sahám po browningu“ — tak tito vaši mužové, Dlouhý, na opak Němců, kteří ze sportu dělají vojnu, z vojny dělají sport. Máte po mé dlouhé exhortě ještě trpělivost si připomenout, jak je po stránce sportovní líčí Maurois?

Dlouhý: Jsem vám tím povinen. Aurelle na otázku, co dělá ve volných chvílích, odpovídá anglickému důstojníkovi, že trochu čte a píše. Ten jemu na to: ne, já míním, jakým sportem se zabýváte. Aurelle s omluvou, že žádným: jeho zdraví mu to nedovoluje. Angličan se zdvořilým politováním ho nechá stát a víc si ho nevšímne. V Bramblově staně projevuje se Francouzům úcta, že tu válku berou tak vážně. Charakterisuje se rozdíl mezi nimi a Angličany asi takto: chcete-li Francouze přimět ke krajnímu vypětí ve sportu, musíte ho přesvědčit, že je v sázce jeho národní čest. Chcete-li přimět Angličana ke krajnímu vypětí sil v zápase národní cti, musíte ho přesvědčit, že je to věc jeho cti sportovní.

Bystrozraký: Správně. Obě tyhle obměny ovšem se mi zdají pro nás Čechoslováky holým přepychem. U nás neběží o čest sportovní ani národní, ale o holou existenci, o živobytí a o život, prostě o krk. My takřka nemůžeme být ani poraženi, ba málem i vzdát se bylo by nad naše poměry, my bychom mohli být jen zničeni —

Široký: — a díky této pravdě, na pohled zoufalé, jsme bohuchvála už nějakých dvanáct set let více méně nezničitelní.

Dlouhý: Nuže, já bych si přál, abychom jimi nebyli méně, nýbrž právě více. Dokonce co nejvíce. Při tom by nám některé anglické vlastnosti nijak neuškodily.

Bystrozraký: Ani francouzské.

Široký: Živě souhlasím. Ale vychovávejme se k nim kriticky. Plukovník Bramble a jeho důstojníci jsou jisté vojáci dobří. A doporučuji všem našim slova, kterými generál po box-matchi vyvozuje vojákům poučení pro válku s Němci: „Pánové . . . zůstaňme klidní; mějme oči otevřené; bijme málo, ale silně a nedejme se až do konce.“ Jenže takové poučení se najde více méně ve všech knihách, jednajících o válce. Najdete je i v dílech německých. Najdete skvostná vojenská poučení třeba v René Quintonovi, francouzském umělci a milenci války. Znáte jeho „Maximy o válce“?

Dlouhý: Zajímavá kniha. Ale odmítám ji. Její mnišský a zároveň erotický postoj k zabíjení —

Bystrozraký: Aha, já vám rozumím. Je vám v ní příliš mnoho galicismů. Vy jste takový válečný pleinairista.

Dlouhý: Správně. Miluji ve všem anglickém myšlení, vzduch volné přírody. Francouzský racionalis-

mus, byť se mu neuzavírám, zavání pokojem, francouzský vtip salonem —

Bystrozraký: — nebo ložnicí.

Dlouhý: Jako právě v případě Quintonově, třebaš byl vlastně přírodovědec. To je de Curel se svým materialismem, přímo perversní rozkošník nebezpečí a smrti. Jeho vojenské postřehy ovšem jsou dokonalé. Jenže pochybuji, že z nich československému vojákovi může vzejít nějaký zdravý pocit solidarity. Musí Quintona číst kriticky, tak s odstupem, s jakým lze najít poučení u odpůrce. Quinton se mi zdá trochu myšlenkovým kokainistou. Obávám se, kdyby ještě žil, zda by s de la Rocquem nedělal „Ohnivě kříže“.

Široký: Tak vidíte, a nezdá se vám, že takový Bramble myšlenky — těmi netrpí — nahrazuje sportem? Je to gentleman gladiátorství. Bije se s Němci, jako se bil s Bury, jako vybíjel někde za Bhopalem či Nepalem nějaký malý, statečný kmen horalů. Je mu jedno, s kým a proč se bije. Right or wrong, my country. To není naše situace.

Bystrozraký: Smůla, že nejpěknější válečné hrdiny má ve svých knížkách nadpráví.

Široký: Nic přirozenějšího, když je válka jeho mravní argument. Od programů pacifistických nemůžete čekat pochopení pro půvaby zabíječů.

Dlouhý: Nepomlouvejte mi tak tu Anglii. Zvláště dnes, když její zabíječi jsou záruka světového míru. Kdo ví, zda Bramblové právě vám nepojišťují dlouhý život v klidu a pokoji, který vám dopřeje napsat tučet knih?

Široký: Anglie má v dějinách mravní výhodu jistěho prvenství. Prováděla svoje výboje v dobách, kdy nebylo politicky ještě nic počestnějšího vynalezeno. Ještě nebylo Svazu národů.

Bystrozraký: Ani nebylo vynalezeno nic horšího. Neznala se totalitní válka.

Dlouhý: Krom toho si dovedla slušným způsobem usmiřovat poražené, viz Bury.

Široký: Někdy. Ale abych vám udělal radost, navrhnu vám anglického autora se správným válečným hrdinou.

Dlouhý: Těším se.

Široký: James Hilton. „Sbohem, pane profesore!“ Muž, který beze zbraně, silou ducha, uklidní školáky mezi výbuchy leteckých pum. Učitel, který jich užije k citátům z klasiků jako učebné pomůcky. Vzdělanec, jenž má mravní převahu nad násilím. Hrdina občanské statečnosti, jenž dává příklad příštím Bramblům, ba víc: jenž jim dává smysl!

Dlouhý: Smířil jste si mě, Široký.

Bystrozraký: Je v tom skoro symbol. Učitel klasičeských jazyků. Profesor věd, jimž se říká „humanitní“. Renaissance ne nadarmo se projevila v písemnictví humanismem.

Široký: Tak jest. Svého času Karel Čapek psal o jakémsi kongrese v Budapešti, kde se mezi spisovateli rozpředl spor o klasické vzdělání. Hlásal se tam navrát k němu, protože místo autarkických křečí všech nauk o nadpráví dosazuje člověka s jeho lidskou mírou a s jeho universalitou.

Dlouhý: Myslíte tedy, že se bude československý člověk lépe bít, když bude umět řecky a latinsky?

Široký: Snad i to. Čímž ho nezprošťuji povinností, ovládat kulomet. Ale kdybych byl český Feuchtwanger, napsal bych mu krásný román o Themistoklovi. Román, který by se odehrával v době mezi Marathonom a Salaminou. Víte, léta po zázračném vítězství maličké hellenské demokracie nad obrovskou perskou diktaturou. Ten čas, kdy po vítězném opojení znova hrozí perský nápor, a v Athénách je plno neklidu a krísi, až nabude převahy Themistokles. V tom námětu je všecko: malá, nesvorná zemička, jenže naplněná lidstvem, proti nesmírné nelidské moci strašlivé přesily. Zemička, která, mimochodem, vynalezla demokracii, věc i název. Která stvořila divadlo, stavební slohy a jiné věci na celá tisíciletí. Která netušila, když se odhodlávala k tomu nerovnému boji, že tím zachraňuje příští zrození Sokratovo —

Bystrozraký: — jemuž ovšem, když se pak zrodil, s nevšední ochotou připravila i smrt.

Široký: Byla to první, snad předčasná, jistě velmi nedokonalá demokracie na světě. A nepochybně netušila svůj význam. Nevíme, komu žijeme, ani za koho umíráme. Bila se prostě za sebe, za svoje právo na existenci, za svou svobodu, za člověka — za všecko, zač bychom se bili my. Já být český Feuchtwanger, napsal bych o ní román.

Bystrozraký: Ale tak ho prostě napište, člověče!

Široký: Jsem já český Feuchtwanger? Ale postupuji tu myšlenku nezištně komukoliv lepšímu, jen s jedinou podmínkou: aby to nezbránil. Byla by věčná škoda té látky.

Dlouhý: Dobrá, do té doby se tedy spokojím tím Čapkem a tím Langrem. Zaplať Pán Bůh za ně. Ale dobročinnosti se meze nekladou.

Occidentalis:

Jak pracují angličtí politikové

Rok co rok vidíme, že některý z našich vůdčích politiků předčasně umírá. Jsou vyčerpáni svým povoláním, při němž si ne dovedli nikdy najít tolik volného času k restaurování svých sil, kolik lidský organismus potřebuje. Je tomu stejně s našimi autory, s osobnostmi ze života uměleckého i hospodářského. Naši nejlepší lidé předčasně umírají, jsou vyčerpáni profesionalismem, který jim nedopřává oddechu. Vybrali jsme několik příkladů ze života vůdčích osobností anglických, které mohou být vzorem, jak důležitý je zdravý amatérismus pro vývoj lidské osobnosti a pro zachování zdraví.

Tvůrčí přestávka.

Ve svých pamětech vypravuje David Lloyd George, jak německý kancléř Bethmann-Hollweg se jednou v jeho přítomnosti posmíval Angličanům. Bylo to za intimního rozhovoru po jakémsi obědě, a Němec našel příležitost promluvit si jednou od srdce. Přiznal se upřímně anglickému státníkovi, že pokládá Angličany za méněcenný národ, protože nedovedou pracovat tak intenzivně, jako Němci. S pýchou líčil, jak plyne jeho pracovní den: vstává o sedmé, pracuje do osmé, aby den prací počínal a také končil. V osm se projde, při čemž ovšem má jakési výčitky svědomí, že mrhá časem. Při tom však naprosto se nedá strhnouti vnějšími věcmi světa, jako stromy, květy, sluncem nebo lidmi: přemýšlí při tom v naprostém klidu a připravuje svou další práci. V devět sedí už zase u pracovního stolu, pak se věnuje konferencím až pozdě do noci. Od nich ho vytrhnou jen společenské závazky, které ovšem nejsou také žádnou záabou: všechno, co dělá, je docela vážné, jako on sám. V tako-

vém rozdělení času viděl německý kancléř přímo vzorný způsob správného života.

Když později víno trochu uvolnilo jeho jazyk, pravil: „Vy, Angličané, chodíte do kanceláře teprve o jedenácté, pak máte dlouhou polední přestávku a ve čtyři už se vracíte domů. Ve čtvrtek jste na venkově, kdež se zdržíte až do úterka ráno, a tomu říkáte weekend . . .“

Později mluvil ještě zřetelněji. Viděl v anglickém způsobu života znaky degenerace.

Lloyd George je přesvědčen, že tento názor měl i důležité důsledky politické. Odtud vyplynulo podceňování Angličanů německým vojskem, když se později za světové války uvažovalo o tom, zasáhne-li Anglie do války.

Německý politik neměl ani tušení o tom, že umění regenerace, které Angličané v tak hojné míře u sebe vypěstovali, a které ovládají stejně jako všichni ostatní i angličtí státníci — je pravým opakem toho, co bylo tehdy učitelským ideálem německého národa. Odpočinek lidí nezeslabuje a nezbavuje tělesných sil, nýbrž dodává jim naopak mrštnosti, pružnosti a klidu. Dobrý Bethmann-Hollweg nemohl tehdy vědět, že právě tyto vlastnosti Angličanů rozhodnou o výsledku světové války. Nepozoroval, že tyto drobnosti nebyly něčím podřadným, nýbrž že to byly kardinální vlastnosti anglického názoru na život se vši jeho oslňující vitalitou. Nepozoroval, že se svou peciválskou ideologií, se svou ponurou vážností a se svým naprostým nedostatkem smyslu pro život vypadal vedle průměrného Angličana docela uboze. Nepředvídal, že i největší problémy politiky se dají zmocit spíše volným gestem zdravé osobnosti, než pedantským vyseďáním.

V německém politikovi vězela ještě scholastika německého středověku, všechno to neradostné, temné, namáhavé: nevěděl nic o anglické radosti ze hry svalů zdravého organismu. Nevěděl ani, že i duševní práce má svou techniku a že pot nemusí být nezbytným znakem činnosti. Němci si tehdy mysleli, že dlouholetý blahobyt zmenšil energii Angličanů, že jim byli zbaveni sil. Důkaz pro tento názor viděli i ve způsobu, jímž vedli Angličané burskou válku.

Bethmann-Hollweg byl pracovitý odborník a nic jiného. Angličtí státníci však obecně bývají něčím významnějším. Z golfu nebo z cricketu načerpávají osvěžení a novou vitalitu. A ne jeden z nich potvrdil, že právě v těchto chvílích ho napadaly nejlépeší a nejpłodnější myšlenky — a nikoli ve chvílích, kdy člověk sedí zamyšlen nad psacím stolem. Lidský mozek je konstruován jinak, než si myslila racionalistická epocha před padesáti lety. Nestačí jen napínati vůli, aby bylo dosaženo určitého výsledku.

Moderní psychologie se často zabývala tím, co nazýváme slovy „že nás něco napadlo“. Francouz Baudoin objevil onen podivný zákon, jenž zní přímo jako paradox, o jehož pravdivosti jsme se však všichni už přesvědčili. Je to zákon, jenž tvrdí, že využívá-li se k něčemu námahy, dospívá se k opačnému výsledku. Kdo chce s vyčerpávající soustředěností dospět k určitému myšlenkovému důsledku, zarazí se vždycky u určité hradby, která je nepřekročitelná. Nazítí při procitnutí se pojednou objevují nepozorované souvislosti, výsledky, k nimž směřoval jsou jasné. V tomto postupu není nic metafysického.

Byl to kterýsi anglický filosof, jenž mluvil jednou o „tvůrčím oddechu“, nezbytném pro člověka. Žádný národ tuto myšlenku nepochopil tak důsledně a neučinil ji součástí celého svého života, jako Angličané. Na rozdíl od Němců nevěří Angličané v neomylnost odborníků. Nespokojují se lidmi, kteří jsou pouhým mozkem: věří, že nejdůležitějších věcí mohou dosáhnouti jen lidé všestranně vzdělaní, nejen intelektuální, lidé, kteří jsou mravně a tělesně zdravě rozví-

nutou bytostí. Podivné: u nich tu přežívá nejdokonalejší antický ideál dokonalého člověka. Angličané vychovávají k všestrannosti, to jest k lidskosti.

Botanik Chamberlain.

Z této lidskosti jakožto ideálu každého Angličana vyplývá jedna z největších zvláštností anglických politiků: mají svůj soukromý život. V Anglii člověk, který nemá vedle svého povolání svých soukromých zálib, platí za člověka nepřijemného a podezřelého.

Dnes se tomu od Angličanů naučili i leckde jinde. Hitler ovšem se snaží o to, aby se ukazoval před Němci i před jinými národy jako typ nepochopitelný, mystický, záhadný, jdoucí vpřed jako náměsíčník. Ale Mussolini se snaží vyhnouti tomu, aby nějaká podobná představa o něm vznikla; z italských novin se dovidáme ustavičně množství podrobností z jeho soukromého života. Zůstává ovšem i zde ustavičně „Duce“, takže tomuto soukromí opravdově nevěříme a podezříváme ho, že i v nejnestrěženějších okamžicích se chová tak, jako by stál před kamerou zvukového týdeníku.

Demokratičtí státníci jsou ve snazší situaci: mají právo být lidskými. Zejména angličtí státníci této výsady využívají. Nedávno zesnulý Sir Austin Chamberlain, muž, jenž v posledních čtyřiceti letech znal všechny významné osobnosti anglické i evropské politiky z osobních styků, vydal před rokem své paměti. A v této nepřilíš rozsáhlé knize s titulem „Jak léta plynou“ (Down the Years), do které spadá období největších politických převratů, věnuje celých čtrnáct stran své docela soukromé zálibě: zahradničení. Vypráví tu se vším klidem a s největší podrobností o své staré zahradě v Sussexu.

Zprávu o této zahradě staví jako stejně důležitý zjev vedle zprávy o Locarnu, o Stressemánovi, o Briandovi, o Poincaréovi. Politika je důležitá, jeho alpinky v zahradě však jsou také důležité. Soukromé záliby a sklony člověka nejsou pouhými hříčkami, patří neodlučitelně k němu a tvoří také součást jeho historie. To je jeho nevyslovenou filosofií. Když Chamberlain v březnu 1925 přijel po prvé do Ženevy, aby tu u Spol. národů representoval britské imperium, navštívil známou alpskou zahrádku doktora Correvona. Bylo ještě časně na jaře a nic ještě nekvetlo. Pro horlivého zahradníka však není velkého rozdílu v tom, vidí-li rostliny v jejich pučení či vidí-li je v květu. Když se tak procházel zahrádkou, všiml si záhonu, na němž teprve klíčily listy tulipánů, při čemž nebylo ještě nejmenší stopy po květech. Téhož večera navštívila doktora Correvona známá Angličanka, nadšená návštěvou britského zahraničního ministra. „Cožpak zahraniční ministr,“ pravil doktor, „něco takového se najde v každé zemi. Ale existuje jen jediný zahraniční ministr na světě, jenž pozná tulipán clusiana podle pouhých lístků...“

Když se o tom Chamberlain dověděl, byl tímto oceněním potěšen více, než sebe větším politickým úspěchem. Příznává se k tomu, že tento příběh později sám často vyprávěl. Právě ve svých pamětech: „Tím jsem si zajistil svou kariéru. Od té chvíle bylo jasno, že alespoň jedné věci rozumím více, než moji kolegové.“ A vypravuje dále s největším klidem a s největší rozvlácností o terasách, o způsobu sázení, o barvě květů a o barvě zídky své alpské zahrádky.

Rybář Sir Eduard Grey.

Když Bethmann-Hollweg vyslovil své opovržení anglické zálibě ve weekendech, myslil především na svého velkého protihráče, Sira Eduarda Greye. To byl vášnivý přítel udice. Každého pátku v poledne odjížděl s největším klidem do své chaty ve Wiltshire. Jen někdy, když zatoužil po změně, od-

jížděl na své loviště do Hampshire. Nebylo žádné události, která by mu v tom mohla zabránit.

V pátek dne 24. července 1914 se shromáždili angličtí ministři v pokoji ministerského předsedy ve sněmovně. Zde se diskutovalo o irské krizi, jež se jim zdála stále hrozivější. Jak katastrofálně vypadá krise evropská, toho si tehdy ještě jasně nevšimli. Jakmile skončili debatu o Irsku, jak vypráví Lloyd George, poprosil je zahraniční ministr, aby ještě chvíli zůstali. Chtěl jim ještě podati několik vysvětlení k evropské situaci. „Tehdy nám po prvé pravil, že pokládá situaci za velice vážnou, že však doufá, že jednání mezi Rakouskem a Ruskem přinese smírné vyřešení konfliktu.“ Po tomto zběžném a optimistickém konstatování se odebral, jak nejrychleji bylo možno, lovit ryby do Wiltshire. Všichni jeho kolegové následovali jeho příkladu.

Což kdyby byli zůstali v Londýně? Nebyla by snad světová válka byla zmařena? Patrně nikoli.

Sir Eduard Grey byl ve věcech udice na slovo vzatým odborníkem. Jeho znalosti byly tak nezvratné, že i on sám bral toto lovení ryb vážněji, než jakékoli jiné povolání. Snad by měl podnikati i cesty do ciziny. On však byl přesvědčen, že je důležitější, aby zůstal v Anglii a lovil ryby. Snad nikdy nepřelupl přes moře. Znal cizinu méně, než kterýkoli jiný člen anglické vlády. Neměl nižádného porozumění pro cizince, a Lloyd George je přesvědčen, že mezi cizince zahrnoval i Skoty, Irčany a Walesany. Nikdy se neodhodlal opustiti Anglii a odjeti do nějakého hlavního cizího města na konferenci. Když krátce před vypuknutím války navrhl poradu vyslanců čtyř velmocí, musila se tato konati v Londýně. Když v Londýně nemohla být uskutečněna, upustil od ní vůbec.

Při chytání ryb však rozvinul své nejdůležitější povahové vlastnosti: byl nesmírně mlčelivý a neměl vůbec nervů. Jako rybář i jako politik měl rozhodný odpor proti jakémukoli lehkovážnému riskování. Všichni ho proto pokládali za velice dobrého kolegu.

Arthur James Balfour.

Ona snaha rozvinouti všechny schopnosti člověka se ukazuje zvláště zřetelně i u těch typů, které během života vstoupily do politiky. Pokud se týká Balfoura, tázal se Chamberlain, nebyl-li snad vždycky jen pouhým diletantem, jenž náhodně se dostal do politické arény a nalézal tu potěšení v řečnických soubojích, zatím co v srdci tím vším zůstal docela nedotčen. Balfour se totiž zabýval kromě politiky ještě tolika jinými věcmi, že tato otázka Chamberlainova nijak nepřekvapí.

Vypravuje se, že stejně jako Gladstone Balfour měl zájem o všechno. Gladstone, jak známo psal o Homérovi stejně jako kácel stromy na svém venkovském zátiší. A Balfour mluvil stejně odborně o otázkách dopravnictví, jako o střeších ze zvlněného plechu nebo o třtinovém cukru. Měl za sebou rozsáhlé studie přírodovědecké a filosofické a teprve pak přešel k politice. A jeho zvláštní sklony prozrazovaly, jak neustále toužil po dalším vzdělání a poučení. Byl neustále obklopen odborníky, jichž se vyptával na jejich obor. Říkával, že tito lidé ho nikdy nenudí, naopak, že u nich rozšiřuje stále své vědomosti. Teprve když se stal ministrem pro Irsko, stala se jeho vlastním povoláním politika. Teprve pak podřizoval tomuto povolání své osobní záliby, třebaže jich nikdy zcela neobětoval.

Anglický ideál.

Někdy se v Anglii objevují postavy politiků, na nichž se ukazuje jako na příkladech, jak vypadá anglický ideál. Takovým typem byl Alfred Lyttelton. O něm praví

Asquith: „Sdružoval v sobe telesnú obratnosť a športovnú mrštnosť s dokonalosťou presného atleta. A pri tom bol pln najvyšších mravných síl.“ A v proslovu, pronesenom ve snemovne poslanců, pravil po smrti Lytteltonovč Asquith: „Jeho povaha bola nesmírně bohatá a bola zdokonalovaná ustavične tréningem od mládí. Kromě toho po celý život se dal vésti sebedisciplínou, která v něm rozvinula takové schopnosti, jaké v podobném seskupení se zřídka kde najdou. Tělo, duch a charakter, universita, pole hry v cricket, advokátní praxe, dolní snemovna — všechno to přispívalo k vytvoření povahy tohoto muže. Zde se rozvíjel a zde se utvářel v člověka harmonického celku.“

Je zajímavé, jak přísná anglická výchova na uzavřených univerzitách, jako je třeba oxfordská, respektuje osobní výkon i tam, kde se některý chovanec střetne s disciplinárnými předpisy. Dočítame se, že prý v tomto výchovnom systéme je počítano i se športovným duchom, ktorý musí študent rozvinouti, aby při některém přestupku nebyl chycen. Tak na příklad je uznáváno, že ten ze študentů, kdo umí utíkat tak rychle, že ho policista nedohoní, zbavil se svým lepším výkonom své viny.

Úspěch díla těchto mužů, úspěch britského imperia, které André Maurois ve svých „Dějinách Anglie“ nazývá „nejpozoruhodnějším úspěchem lidského pokolení“, svědčí o tom, že anglická výchova k oddechu a anglické umění dělání si volný čas skutečně dosahuje svého cíle.

dopisy

Čím bol Vajanský Slovensku

Vážený pán redaktor!

Vajanský je dnes tak typicky po „slovensky“ nepochopený a tým znehodnotený a len pre školy a príručky odbavený a frázami ustálený, že Matúškovo rozhodné sudidlo („Prítomnosť č. 12) tu pôsobí ako horské povetrie, zaviete do prostredia zatuchlého starinou a storočným neoprášeným papierom.

Není důležité to, že Matúška Vajanského poprel, ale to, že jeho zápor má silnú bázu na hodnotách duchovných, na ktoré nie sme u nás zvyklí.

A preca je tu nutné predniesť niekoľko otázok a námietok.

Matúška si rozobral len to, čím je nám dnes Vajanského literárne dielo. Vajanského zásah nevyčerpával sa len jeho literárnou tvorbou, ale tiež jeho vodcovstvom. Ved bol vari jediným spisovateľským iniciátorom, ktorý vedel mať po toľké roky vliv na tak veľký okruh. Bol mostom, i keď ten most je dnes strúchnivý, ale stačí, že po ňom sme šli. Není možno obsiahnuť Vajanského len jeho literárnym dielom a prostredníctvom tohoto diela jeho celého popreť.

Ved F. X. Šalda, zaujatý vysokými požiadavkami a prísnyimi merítkami, vedel o Vajanskom povedať, i keď ho priravoval k veľmi slabému starému českému spisovateľovi V. Vlčkovi: „I starší, konservatívni, ano, někdy přímo reakční Hurban Vajanský má ve svých lepších chvílích tuto velkorysost, tento široký, myšlenkový obzor a tento vytříbený takt a vkus, který jej spojuje s dobrým soudobým evropanstvím spíše, než řadu podobných vrstevnických zjevů českých. Stačí, abys jej srovnal jen s Václavem Vlčkem, českým romanopiscem obdobného položení, literárního a kulturního, a dáš mi za pravdu. Václav Vlček jest vedle Hurbana střízlivý, pedantický strýc, těžkopádný šosák a kožený filistr, vedle ducha přirozeně jiskrného, bohatého, básnického a graciózného.“

Pod uhlom dnešného zraku Vajanského literárne dielo stráca svoju životnosť a dynamiku, dielo, ktoré koniec koncov viac pôsobilo svojou časovou tendenciou, než silou tvárnou a dôrazom umeleckým. Časy prešli, éter vyprchal a človek, ktorý mal byť zachovaný, ukázal sa byť kýčovým panákom z handier a sloviček. Vajanský bol pokusník z laborarií, so zastaralými a ťažko fungujúcimi nástrojmi. Chcel vytvoriť toho, čo u nás nebolo, akýchsi slovenských duchovných aristokratov. I jeho mená: Jablonský, Lutišič, Šurinský, Kopytnický, ktoré chcú byť úmyselne „slovanské“, „neobyčajné“, „šľachtické“ — pôsobia trapnou exotikou exaltovaných románov za 9 Kč. Je pochopiteľné, že tieto afekty nemohly stačiť za ďalší podnet časový, za podnet k rozsiahlym ponorom, alebo vzletom samotárskym a umeleckým, ktoré pretrvávajú vonkajškovej zmeny.

Je to patrne i na záľubách a antipatiách Vajanského. Zatajuje sa dych hrôzou nad toľkými jeho zúrivo obhajovanými krajnosťami.

Gorkij je mu pornografistom a Čechov „nemravnou mátohou“ — sú mu oba hanobiteľmi a protivníkmi „posviatného ruského národa“. Jak úzky obzor pre to, čo je národ! Keď spomenie Heina, je mu vždy iba židom a jeho dielo je mu „škrábanicou“. Nietzsche, Verlaine, Baudelaire sú mu „bahnom“ a „smradom“. A nakoniec Vajanský i keď obdivoval, tak nechápal. Jak otvára dvere pre neznalosť človeka, nedostatok scelujúcej intuície, to, že Tolstoj, ktorého „Vojnu a mier“ prečítal vraj deväť ráz, že o tomto Tolstojovi pri zmienke o jeho nábožensko-filozofických, zúfalých tápaniach píše nie ako človek, ani nie ako básnik, ale ako omedzený dogmatik. Tolstoj je mu pri tej príležitosti „vrahom a najväčším nepriateľom ruského ľudu“ a „podáva len odvar Antikristových sekt, ich ohlodané a poodhadzované koštialky“. Tedy výroky, ktoré ťažko prislúžia človeku chápujúcemu, človeku intuície a veľkého rozumu, schopného obsiahnuť človeka a život v celej jeho složitosti a protikladoch. Tu jemu tragické odhodlanie Tolstého bolo „atentátom na svedomie poriadneho kresťana.“

Matúška upiera tragickosť Vajanského omylom politickým: „To nie sú omyly tragické, ale zadenbené.“ Nemôže byť o tom sporu, že sa Vajanský vydal svojmu národu celý!

Bolo v jeho omyloch a bojoch kus zarputilej vášnivosti Dona Quijota. Je známe a životopisne zistené, že porážka caristického Ruska a jeho sklamanie v idej panslavistickej privodilo i jeho telesné predčasné chradnutie a predčasnú smrť. „Hurbanovci vo väzeniach“ sa menuje jedna podrobná štúdia Alberta Pražáka. A skutočne, hurbanovci sa neustále poneviali po väzeniach. Dnes pohnútky k jeho uväzneniu pozbyli svoje ostrie, ale nemožno tu odopreť a nevidieť heroizmus.

Z jeho obdivu k caristickému Rusku a panslavizmu sú patrne dnes zlomky veterných mlynov.

Quijote zmúdreň, umiera.

Vajanský sotva zmúdreň utrpením — umiera.

Duch slovenského quijotizmu sotva dodnes zmúdreľ. Deň, kedy zmúdreje, je dňom jeho duchovnej a fyzickej smrti.

To, že sa „vštylizovával“ za národného hrdinu a veľkého spisovateľa? Nie je tu tiež čosi quijotského?

Vajanský dobre vedel, že tí, ktorí chcú byť „svojím národom“, musia mať tiež svoju veľkú literatúru. Či bol vôbec niekto, koho viac bolela slovenská malosť a zápechosť než jeho?

Že videl v „v mále“ „všetko“? Že v nehrdinských malých časoch chcel dať „národu“ hrdinu, romanopisca, novinára, kritika i keď prostredníctvom seba? Že ideove nadsadzoval? Je v tom viac úmysel heroický, než šťastný. Jeho negatívny vzťah k mnohým hodnotám?

Otázka, čo je a je nie negatívne? Je nám známy doposiaľ

vůbec dosah podnetov, ktoré Vajanský vyvolal? Že nerozumel Rusku?

Jaký klad privedily Vajanského omyly?

Vždy národ niekoho potrebuje, kto sa veľmi mylí. Don Quijote sa mylil celý život.

Predvojnový slovenský svet není si možno mysleť bez Vajanského. Je otázka, že či hodnoty hlasistov by vystúpily do popredia bez neho?

Matúškove vývody nemožno cez tieto niektoré námietky neuznať, sú prejavom vášnivého ducha, ktorý vie mať i na také písomníctvo, akým je stará slovenská minulosť, meritko dnešné a svetové — tak ostrými a určitými ťahami kreslené, že pôsobí oddych pri všetkých tých duchamorných a neurčitoprízemných tlápaninách, ktorými sa zvyknú podávať u nás veci, s ktorými si kritikovia nevedia rady a žurnalisti spohodlnia prácu. Pri všetkých Matúškových mýlnych odbočeniach vyvstáva tu osobnosť Vajanského ďaleko ľudskejšia a prístupnejšia než z vývodov u nás napospol známých a „jubilejných“, ktoré vyznievajú nepresvedčivo a trčia z nich úmysly „vyhovet' všetkým“ a „nepohnevať si nikoho“.

I vlk sa nažral i koza zostala celá, Vajanský chodí medzi nami ako papierové kliše, vypchané sem tam dávkami modernistickými termínmi, privesenými, bohužiaľ, na starý obsah. A tak u nás temer všetko, čo sa dotkne Vajanského, šustí papierom. Pre všetko živé a hodnotné, čím uviedol Matúška Vajanského do protikladu, pre všetky ďalekosiahle perspektívy, ktoré z neho naznačil a vyvodil, musí byť jeho slovo vítané.

Zlata Dančová.

Ještě o pražské německé fakultě lékařské

Vážená redakce!

„Vysvětlení“, jehož se dostalo redakci „Přítomnosti“ od děkanství a profesorů lékařské fakulty pražské německé university, uveřejněné v č. 12., možno charakterisovati známým: „Wasche den Pelz und mach' ihn nicht naß“.

Netvrdil jsem, že prof. Gamperovi bylo známo, že malá Anna Beranová jest v ošetřování kliniky Jiráskovy, napsal jsem: „Tak podceňuje práci našich lidí prof. Gamper.“ Svým „vysvětlením“ to jen dokázal, přiznáváje, že hledal pro malou pacientku operatéra po celé Evropě (nalezl ho ovšem „osobně“ ve Vídni), ač ho měl na dosah ruky v Praze. Tak tedy projevují členové německé university, že jim „na dobrém poměru k českým kolegům velice záleží“. Možná, že v druhém „vysvětlení“ prohlásí pan profesor Gamper, že chtěl prof. Jiráška v Praze nebo prof. Nováka v Brně ušetřiti odpovědnosti nebezpečné operace a tak jim dokázat kolegiálnítu.

Také druhým přiznaným případem prof. Gamper podepírá mé tvrzení. Byl-li tu český neurolog, který u mladého českého přírodovědce rozpoznal správně nádor mozkový, byl tu také český chirurg, který by byl s úspěchem operoval, a nemocného nebylo třeba posílat ke zkušenému chirurgovi do Vídně. To pan profesor Gamper dobře ví. A neměl-li mladý učeneč prostředků, měl mu říci, že nejlevnější a stejně dob-

rou pověst nalezne doma. Již před řadou let vyhledal známý český člověk, stížený nádorem mozkovým, berlínského profesora, aby se dal jím operovat. A berlínský profesor pravil: „Proč sem jezdíte, vždyť máte v Praze profesora Jiráška?“ A poslal pacienta, který měl prostředky, zpět. Tak jednal universitní učitel, který nebyl placen československým státem. Pan profesor Gamper, který sám přišel z ciziny, hledá ovšem „osobně“ mesiáše v cizině a ukazuje prstem na toho, kdo má v budoucnosti rozmnožit na německé lékařské fakultě řady ordinářů, kteří nejsou od nás a s námi, kteří nejsou „bodenständig“. Je jich již osm ve sboru fakulty, a jenom čtyři jsou rodilí Čechoslováci. Půjde-li to tak dále, bude německá lékařská fakulta doménou cizích elementů, ač! tomu již tak není. Caveant consules v ministerstvu vyučování, o jehož souhlas se prý opíralo kolegium, když hlasovalo aklamací o kandidátu na stoličce pro pathologickou anatomii. Není na mně, abych dokazoval, že byl k tomu dán souhlas nejvyšším resortním úřadem, ale jest na mně, abych dokázal, že kolegiu nejde o nejlépe kvalifikovaného kandidáta. Při vši účte ke vzdělání a práci prof. Albertiniho z Curychu, kterého kandiduje kolegium, tvrdím, že máme doma kandidáta mnohem kvalifikovanějšího, což by dojistá přiznal i sám Albertini. Je jím mimořádný profesor německé university, E. J. Kraus, který jest, jak jsem se již zmínil, uznáván a citován nejlepšími německými odborníky. Napsal 86 vědeckých prací ze všech oborů pathologické anatomie, prof. Albertini má, počítáme-li i práce kasuistické, přednášky a referáty toliko 19 prací, mezi nimiž není ani jediná z bakteriologie. Kdo je znamenitější odborník? Kraus či Albertini? Co číat tedy toho tak žádoucím kolegiu německé lékařské fakulty? Není Čechoslovák, proto naň pějí dithyramby chvály. V „Prager Tagblattu“ ze dne 2. dubna t. r. se dokonce objevil dlouhý článek o Albertinim. Tak se mu tedy již dělá také laická reklama, kterou jest mezi slušnými lékaři tak pohrdáno. Myslím, že se prof. Albertini za ni pěkně poděkuje.

Škoda, že páni z německé lékařské fakulty nereagovali ve svém „vysvětlení“ také na ostatní ilustrace poměru na této fakultě, které jsem nakreslil v č. 7. a 9. „Přítomnosti“.

Medicus.

Neklid v Národním divadle

Vážený pane redaktore,

jestli se Jaroslav Kvapil dovolává mého svědectví proti obvinění, jakoby mě „měl tížit svým názorem na divadlo“, zjišťuji v pravdě, že nejsem z těch, kteří by se umělecky tížit dali, a připouštím-li, že mě přece cosi ve styku s Jaroslavem Kvapilem tíží, tedy snad to, že naše setkání jsou příliš řídká. Vždyť Jaroslav Kvapil je mi velikým představitelem určitého údobí našeho divadelnictví, dělníkem, který poctivě oral svojí novinu, a ta poctivost je nejpevnějším tmelem, spojujícím minulosť s přítomností i budoucností.

Jsem Vám, pane redaktore, zcela oddaný

Václav Talich

*Mladí mohou nejlépe užít výhry v třídní loterii -
Mohou vybudovati i zlepšiti si existenci!*

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ! **KAREL KELLNER V PRAZE**

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnickví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.